

มารยาทไทย

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

มารยาทไทย

เอกสารลำดับที่ ๑๘/๒๕๕๓

กลุ่มส่งเสริมการถ่ายทอดวัฒนธรรม สำนักส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม

ธันวาคม ๒๕๕๓

www.culture.go.th

ชื่อหนังสือ : มารยาทไทย

ผู้จัดพิมพ์ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : เดือนกันยายน ๒๕๕๐

จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ : ISBN 978-974-9687-91-6

พิมพ์ที่ : บริษัท บุญศิริการพิมพ์ จำกัด

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : เดือนมีนาคม ๒๕๕๑

จำนวนพิมพ์ : ๑๐๐,๐๐๐ เล่ม

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ : ISBN 978-974-9687-91-6

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

พิมพ์ครั้งที่ ๓ : เดือนธันวาคม ๒๕๕๑

จำนวนพิมพ์ : ๕๒,๐๐๐ เล่ม

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ : ISBN 978-974-9687-91-6

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

พิมพ์ครั้งที่ ๔ : เดือนธันวาคม ๒๕๕๓

จำนวนพิมพ์ : ๒๐,๐๐๐ เล่ม

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ : ISBN 978-974-9687-91-6

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้จัดทำหนังสือเรื่อง มารยาทไทย ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือเรื่อง มารยาทไทย เป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ระดับประถมศึกษา และกลุ่มสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๓๓

(นายเรือง เจริญชัย)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนิยม

มารยาท เป็นระเบียบแบบแผนการประพฤติที่ต้งามอันแสดงถึงพฤติกรรมที่สุภาพเรียบร้อย ที่แสดงออกทั้งทางกาย วาจาโดยมีใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมให้แสดงออกได้อย่างเหมาะสม และเป็นองค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติที่สมควรจะถ่ายทอดสืบต่อไป *มารยาทไทย* เป็นกิริยามารยาทที่คนไทยได้สร้างสรรค์ให้เหมาะกับลักษณะนิสัยของคนไทยและสภาพแวดล้อมของประเทศไทย เป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปว่า มารยาทไทย เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอย่างหนึ่งของคนไทย โดยเฉพาะการไหว้ ซึ่งเกิดขึ้นจากอุปนิสัยที่แท้จริงของคนไทยที่มีความนอบน้อม ความเคารพในอาวุโส รวมถึงความกตัญญูทวนเวทิต่อผู้มีพระคุณ โดยเหตุนี้ การไหว้ ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพอย่างหนึ่ง จึงเป็นอาภักดิ์กิริยาที่แสดงออกด้วยใจ และเต็มไปด้วยความงดงาม อ่อนโยนดังกล่าว

หนังสือมารยาทไทยเล่มนี้ นอกจากจะมีเรื่องการไหว้แล้ว ยังมีเรื่องเกี่ยวกับการแสดงความเคารพอื่นๆ การส่งและการรับสิ่งของ การยืน การเดิน การนั่ง และการนอน อันจะเป็นประโยชน์ยิ่งสำหรับเด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไป ซึ่งนอกจากจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติมารยาทไทยที่ถูกต้องแล้วยังเป็นสื่อทางการศึกษาได้อีกทางหนึ่ง

ผมขอขอบคุณ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ที่ได้จัดทำสื่อมารยาทไทยเพื่อเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน ผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไป จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์

(นายนิพนธ์ อินทรสมบัติ)

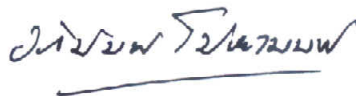
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

ธันวาคม ๒๕๕๓

คำนำ

มารยาทไทย นับเป็นเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่ง que แสดงถึงความเป็นชาติไทย ได้เป็นอย่างดี สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ว่า มารยาท หมายถึง กิริยาอาการที่ควรประพฤติปฏิบัติอย่างมีขอบเขตหรือมีระเบียบแบบแผน อันเหมาะสมแก่กาลเทศะและสังคม ได้แก่ การยืน เดิน นั่ง นอน การแสดงความเคารพ การรับของและการส่งของ ส่วนมารยาทไทยเป็นการเจาะจงชี้แจงให้ทราบถึงขอบเขต หรือระเบียบแบบแผนแห่งการประพฤติปฏิบัติแบบไทยที่บรรพบุรุษได้พิจารณา กำหนดขึ้น และดัดแปลงแก้ไขให้ลูกหลานได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้เผยแพร่ความรู้เรื่องมารยาทไทย อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ยังเป็นสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (๒๕๒๒-๒๕๕๓) การจัดพิมพ์หนังสือมารยาทไทยครั้งนี้ นับเป็นการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๔ หลังจาก ที่ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาสาระบางส่วน โดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่แต่งตั้งขึ้น เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่ออรรถรักษาวัฒนธรรมด้านมารยาทไทย อันเป็นรูปแบบปฏิบัติของคนไทยให้คงอยู่คู่ชาติไทย ทั้งนี้ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาและการปฏิบัติให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยมากยิ่งขึ้น จึงเหมาะสำหรับเยาวชนไทย ได้เรียนรู้และปฏิบัติมารยาทไทยที่ถูกต้อง รวมทั้งเพื่อใช้เผยแพร่แก่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชนทั้งในและต่างประเทศ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือมารยาทไทยเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อคนไทยทุกคนในการร่วมสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ต่อไป

(ศาสตราจารย์อนันท์ ปันยารชุน)

อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

ธันวาคม ๒๕๕๓

สารบัญ

หน้า

คำนำ

ความหมาย

๑. การแสดงความเคารพ	๑
๑.๑ การไหว้ (วันทนา หรือ วันทา)	๑
๑.๒ การกราบ (อภิวาท)	๔
๑.๒.๑ การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์	๔
๑.๒.๒ การกราบผู้ใหญ่	๗
๑.๓ การคำนับ	๘
๑.๔ การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์	๘
๑.๔.๑ การถวายความเคารพแบบโบราณราชประเพณี	๘
๑) การถวายบังคม	๘
๒) การหมอบกราบ	๑๐
๑.๔.๒ การถวายความเคารพแบบสากล	๑๑
๑.๕ การแสดงความเคารพโดยทั่วไป	๑๒
๑.๕.๑ การแสดงความเคารพศพ	๑๒
๑.๕.๒ การแสดงความเคารพอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ	๑๓
๑.๕.๓ การแสดงความเคารพของผู้เป็นประธาน ณ ที่บูชา	๑๔
๑.๕.๔ การแสดงความเคารพของผู้ที่แต่งเครื่องแบบ	๑๖
๑.๖ การรับความเคารพ	๑๖
๒. การส่งและการรับสิ่งของ	๑๖
๒.๑ การทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของและการรับพระราชทานสิ่งของ	๑๖
๒.๑.๑ การทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของ	๑๖
๒.๑.๒ การรับพระราชทานสิ่งของ	๒๑
๒.๒ การประเคนสิ่งของแด่พระภิกษุและการรับสิ่งของจากพระภิกษุ	๒๔
๒.๒.๑ การประเคนสิ่งของแด่พระภิกษุ	๒๔
๒.๒.๒ การรับสิ่งของจากพระภิกษุ	๒๕
๒.๓ การส่งสิ่งของให้ผู้ใหญ่และการรับสิ่งของจากผู้ใหญ่	๒๕
๒.๓.๑ การส่งและรับสิ่งของอย่างเป็นทางการ	๒๕
๑) การส่งสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่ยืน	๒๖
๒) การส่งสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้	๒๙
๓) การส่งสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งกับพื้น	๓๒
๔) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่ยืน	๓๓
๕) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้	๓๖
๖) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งกับพื้น	๓๘
๒.๓.๒ การส่งและรับสิ่งของอย่างไม่เป็นพิธีการ	๔๐
๓. การยืน	๔๐
๓.๑ การยืนเคารพธงชาติ เพลงชาติและธงชัยเฉลิมพลในที่สาธารณะ	๔๐

๓.๒	การยื่นถวายความเคารพสมเด็จพระสังฆราช	๔๑
๓.๓	การยื่นถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศ์	๔๑
๓.๓.๑	การยื่นรับเสด็จฯ นอกพระที่นั่ง อาคาร หรือแนวทางลาดพระบาทที่เสด็จฯ	๔๑
๓.๓.๒	การยื่นเฝ้ารับเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมวงศานุวงศ์	๔๒
๓.๓.๓	การยื่นเคารพในพิธีที่มีการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี	๔๒
๓.๔	การยื่นในพิธีต่าง ๆ	๔๒
๓.๔.๑	การยื่นเคารพในพิธีที่มีการบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ และเพลงมหาชัย	๔๒
๓.๔.๒	การยื่นเคารพในพิธีสถาปนาภิเศก	๔๓
๓.๔.๓	การยื่นเมื่อประธานในพิธีเดินผ่าน	๔๓
๓.๔.๔	การยื่นฟังโถวบาท	๔๓
๓.๔.๕	การยื่นกล่าวคำปฏิญาณ	๔๓
๓.๕	การยื่นในโอกาสอื่น ๆ	๔๔
๓.๕.๑	การยื่นรับคำสั่ง	๔๔
๓.๕.๒	การยื่นให้เกียรติผู้ใหญ่	๔๔
๓.๕.๓	การยื่นสนทนากับผู้ใหญ่	๔๔
๓.๕.๔	การยื่นคุยกับเพื่อน การยื่นพักผ่อน และการยื่นดื่มหรุสพ	๔๔
๓.๕.๕	การยื่นตามลำดับ	๔๔
๓.๕.๖	การยื่นปฏิบัติหน้าที่	๔๔
๔.	การเดิน	๔๕
๔.๑	การเดินในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์	๔๕
๔.๑.๑	การเดินนำเสด็จฯ	๔๕
๔.๑.๒	การเดินตามเสด็จฯ	๔๕
๔.๑.๓	การเดินในบริเวณที่ประทับ	๔๕
๔.๒	การเดินในพิธีทางศาสนา	๔๖
๔.๓	การเดินในพิธีต่างๆ	๔๗
๔.๓.๑	การเดินตามศพเวียนเมรุ	๔๗
๔.๓.๒	การเดินขึ้นและลงเมรุในพิธีฌาปนกิจศพ	๔๗
๔.๓.๓	การเดินเข้าและออกระหว่างการประชุม	๔๗
๔.๔	การเดินผ่านผู้ใหญ่	๔๗
๔.๔.๑	ขณะผู้ใหญ่ยืน	๔๗
๔.๔.๒	ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้	๔๗
๔.๔.๓	ขณะผู้ใหญ่นั่งหรือนอนกับพื้น	๔๗

๔.๕ การเดินนำหรือเดินตามผู้ใหญ่	๔๔
๔.๕.๑ การเดินนำ	๔๔
๔.๕.๒ การเดินตาม	๔๔
๔.๖ การเดินเชิญผ้าบังสุกุล	๔๔
๔.๗ การเดินโดยทั่วไป	๕๑
๕. การนั่ง	๕๑
๕.๑ การนั่งพับเพียบ	๕๑
๕.๑.๑ การนั่งพับเพียบธรรมดา	๕๑
๕.๑.๒ การนั่งพับเพียบต่อหน้าผู้ใหญ่	๕๑
๕.๑.๓ การนั่งพับเพียบประนมมือ	๕๒
๕.๑.๔ การนั่งพับเพียบในพิธีการ	๕๓
๕.๒ การนั่งขัดสมาธิ (สະ-หมาด)	๕๓
๕.๓ การนั่งหมอบ	๕๔
๕.๔ การนั่งคุกเข่า	๕๔
๕.๔.๑ การนั่งคุกเข่าปลายเท้าตั้ง	๕๔
๕.๔.๒ การนั่งคุกเข่าปลายเท้าราบ	๕๔
๕.๔.๓ การนั่งคุกเข่าประนมมือ	๕๔
๕.๔.๔ การนั่งคุกเข่าถวายราชสดุดีของลูกเสือ	๕๔
๕.๕ การนั่งเก้าอี้	๕๕
๕.๕.๑ การนั่งเก้าอี้โดยทั่วไป	๕๕
๕.๕.๒ การนั่งเก้าอี้ต่อหน้าผู้ใหญ่	๕๕
๕.๕.๓ การนั่งเก้าอี้ประนมมือ	๕๕
๕.๕.๔ การนั่งเก้าอี้ในพิธีการ	๕๕
๕.๖ การนั่งเล่นหรือนั่งพักผ่อน	๕๖
๖. การนอน	๕๖
๖.๑ การนอนในที่เฉพาะส่วนตัว	๕๖
๖.๒ การนอนเมื่อไปพักบ้านผู้อื่น	๕๖
๖.๓ การนอนในยานพาหนะขณะเดินทาง	๕๗
๖.๔ การนอนเมื่อไปพักผ่อน	๕๗
๖.๔.๑ กรณีพักแรมเป็นหมู่คณะ	๕๗
๖.๔.๒ กรณีพักในโรงแรม	๕๘

ภาคผนวก

คณะผู้จัดทำ

มารยาทไทย

ความหมาย “มารยาทไทย”

“มารยาท” หมายถึง กิริยา วาจาที่สุภาพเรียบร้อย ที่บุคคลพึงปฏิบัติในสังคม โดยมีระเบียบแบบแผนอันเหมาะสมตามกาลเทศะ

มารยาทไทยครอบคลุมถึงกิริยา วาจาต่าง ๆ เช่น การแสดงความเคารพ การส่ง และการรับสิ่งของ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การแสดงกิริยาอาการ การรับประทานอาหาร การให้และรับบริการ การทักทาย การสนทนา การใช้คำพูด การฟัง การใช้เครื่องมือสื่อสาร รวมทั้งการประพฤติปฏิบัติในพิธีการต่าง ๆ

มารยาทไทย

มารยาทไทยเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย ควรกำหนดขึ้นไว้ เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติดังนี้

๑. การแสดงความเคารพ
๒. การส่งและการรับสิ่งของ
๓. การยืน
๔. การเดิน
๕. การนั่ง
๖. การนอน

๑. การแสดงความเคารพ

การแสดงความเคารพมีหลายลักษณะ เช่น การประนมมือ การไหว้ การกราบ การคำนับ การถวายความเคารพ การที่จะแสดงความเคารพในลักษณะใดนั้น ต้องพิจารณาผู้ที่ได้รับเคารพด้วยว่าอยู่ในฐานะเช่นใด หรือในโอกาสใด แล้วจึงแสดงความเคารพให้ถูกต้องและเหมาะสม การแสดงความเคารพแบ่งได้ดังนี้ คือ

๑.๑ การไหว้ (วันทนา หรือ วันทา)

การปฏิบัติในท่าไหว้ประกอบด้วยกิริยา ๒ ส่วน คือ การประนมมือและการไหว้

การประนมมือ (อัญชลี) เป็นการแสดงความเคารพ โดยการกระพุ่มมือเล็กน้อยให้ปลายนิ้วมือทั้งสองข้างชิดกัน ฝ่ามือ ทั้งสองประกบเสมอกันแนบหว่างอก ปลายนิ้วเฉียงขึ้นพอประมาณ แขนแนบลำตัวไม่กางศอก ทั้งชายและหญิงปฏิบัติเหมือนกัน การประนมมือนี้นี้ใช้ในการสวดมนต์ ฟังพระสวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนา ขนบสนทนากับพระภิกษุ รับพรจากผู้ใหญ่ และรับความเคารพจากผู้มีอายุน้อยกว่า เป็นต้น

การประนมมือ

การไหว้ (วันทนา หรือ วันทา) เป็นการแสดงความเคารพโดยการประนมมือ แล้วยกมือทั้งสองขึ้นจรดใบหน้า ให้เห็นว่าเป็นการแสดงความเคารพอย่างสูง การไหว้แบบไทย แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ตามระดับของบุคคล

ระดับที่ ๑ การไหว้พระ ได้แก่ การไหว้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ รวมทั้งปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในกรณีที่ไม่สามารถกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ได้ ให้ประนมมือ แล้วยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลง ให้หัวแม่มือจรดหว่างคิ้ว ปลายนิ้วชี้แนบส่วนบนของหน้าผาก

ระดับที่ ๒ การไหว้ผู้มีพระคุณและผู้ที่มีอายุมาก ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ครู อาจารย์ และผู้ที่เราเคารพนับถือ ให้ประนมมือแล้วยกขึ้น พร้อมกับค้อมศีรษะลง ให้หัวแม่มือจรดปลายจมูก ปลายนิ้วชี้แนบหว่างคิ้ว

ระดับที่ ๓ การไหว้บุคคลทั่วไป ที่เคารพนับถือหรือผู้ที่มีอายุมากกว่าเล็กน้อย ให้ประนมมือ แล้วยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลง ให้หัวแม่มือจรดปลายคาง ปลายนิ้วชี้แนบปลายจมูก

สำหรับการไหว้ในระดับที่ ๓ นี้ จะใช้แสดงความเคารพผู้ที่มีอายุเท่ากันหรือเพื่อนกันได้ด้วย โดยยืนตรงไหว้ไม่ต้องค้อมศีรษะ

การไหว้ ระดับที่ ๑

การไหว้ ระดับที่ ๒

การไหว้ ระดับที่ ๓

อนึ่ง สำหรับหญิง การไหว้ทั้ง ๓ ระดับ อาจจะถอยเท้าข้างใดข้างหนึ่งตามถนัดไปข้างหลังครึ่งก้าว แล้วย่อเข้าลงพอสวมควรพร้อมกับยกมือขึ้นไหว้ กรณีการไหว้ผู้เสมอกันให้ยืนตรงไหว้

การถอยเท้าและเปิดสันเท้า

การไหว้ผู้เสมอกัน

๑.๒ การกราบ (อภิวาท) เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูง มี ๒ แบบ

๑.๒.๑ การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ เป็นการใช้อวัยวะทั้ง ๕ คือ หน้าผาก มือและข้อศอกทั้ง ๒ เข้าทั้ง ๒ สัมผัสกับพื้น การกราบมี ๓ จังหวะ คือ

ท่าเตรียม

ชาย นั่งคุกเข่าตัวตรงปลายเท้าตั้ง ปลายเท้าและสันเท้าชิดกัน นั่งบนสันเท้า เข้าทั้งสองห่างพอกันประมาณ มือทั้งสองวางคว่ำเหนือเข้าทั้งสองข้าง นิ้วชิดกัน (ท่าเทพบุตร)

หญิง นั่งคุกเข่าตัวตรงปลายเท้าราบ เข้าถึงปลายเท้าชิดกัน นั่งบนสันเท้า มือทั้งสองวางคว่ำเหนือเข้าทั้งสองข้าง นิ้วชิดกัน (ท่าเทพธิดา)

ท่ากราบ

จังหวะที่ ๑ (อัญชลี) ยกมือขึ้นในท่าประนมมือ

จังหวะที่ ๒ (วันทนา หรือ วันทา) ยกมือขึ้นไหว้ตามระดับที่ ๑ การไหว้พระ

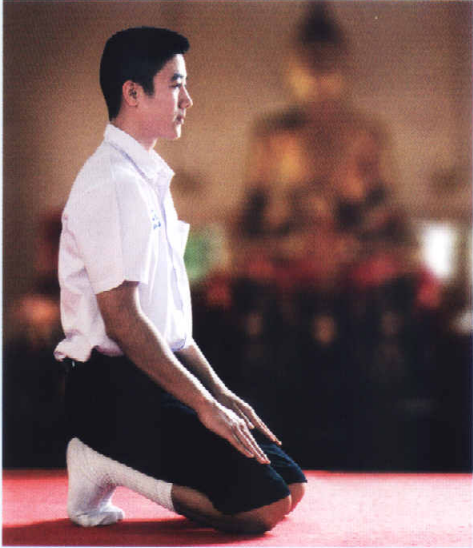
จังหวะที่ ๓ (อภิวาท) ทอดมือทั้งสองลงพร้อม ๆ กัน ให้มือและแขนทั้งสองข้างราบกับพื้น คว่ำมือห่างกันเล็กน้อย พอให้หน้าผากจรดพื้นระหว่างมือทั้งสอง

ชาย ข้อศอกทั้งสองข้างต่อจากเข่าราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง

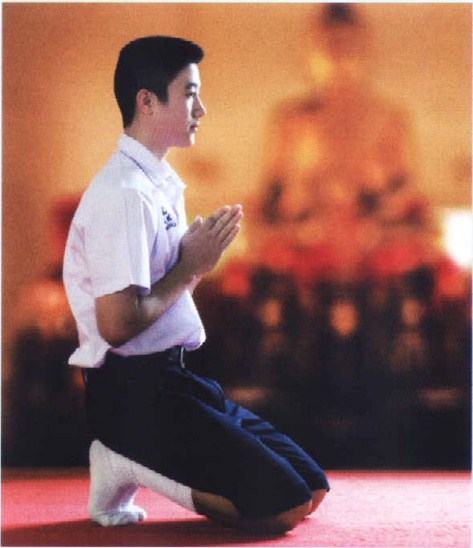
หญิง ข้อศอกทั้งสองข้างคร่อมเข้าเล็กน้อย ราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง

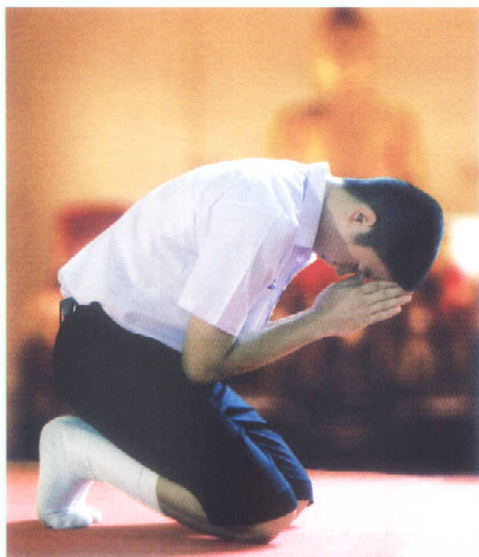
ทำสามจังหวะให้ครบ ๓ ครั้ง ยกมือขึ้นไหว้ในท่าไหว้พระ แล้ววางมือคว่ำเหนือเข่าทั้งสองข้าง ในท่าเตรียมกราบ จากนั้นให้เปลี่ยนอิริยาบถตามความเหมาะสม

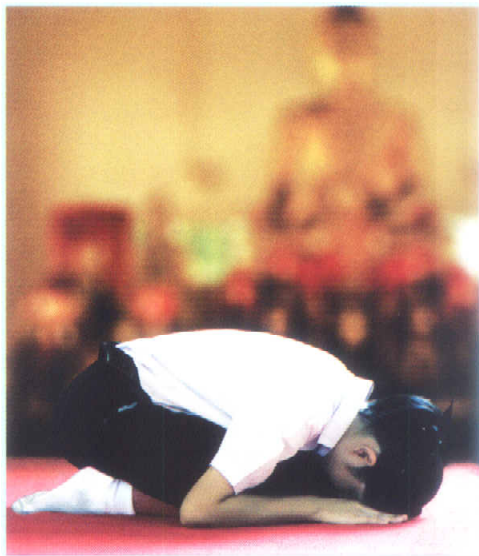
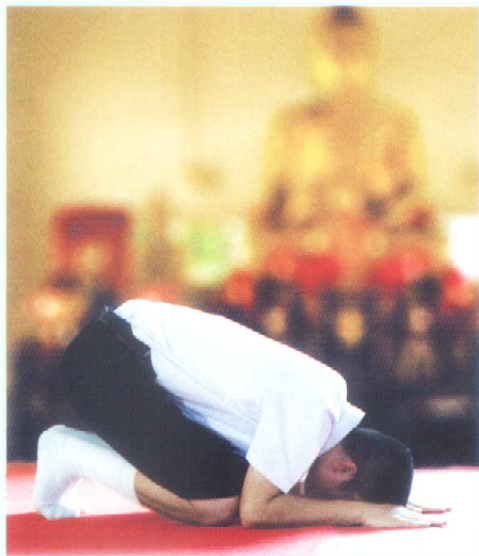
ท่าเตรียมกราบ

จังหวะที่ ๑ อัฒชลี

จังหวะที่ ๒ วันทนา (วันทนา)

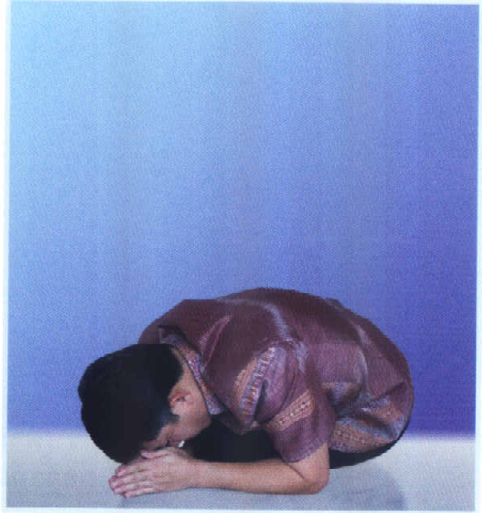

จังหวะที่ ๓ อภิวาท

๑.๒.๒ การกราบผู้ใหญ่ เป็นการกราบผู้มีพระคุณและผู้ที่มีอายุมาก ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ครู อาจารย์ และผู้ที่เราเคารพ ผู้กราบทั้งชายและหญิงนั่งพับเพียบ ทอดมือทั้งสองข้างลงพร้อมกัน ให้แขนทั้งสองคร่อมเข้าที่อยู่ด้านล่างเพียงเข้าเดียว มือ ประนมตั้งกับพื้นไม่แบมือ ค้อมตัวลงให้หน้าผากแตะส่วนบนของมือที่ประนม ในขณะที่ กราบ ไม่กระดกนิ้วมือขึ้นรับหน้าผาก กราบเพียงครั้งเดียว จากนั้นให้เปลี่ยนอิริยาบถ โดยการนั่งสำรวมประสานมือ แล้วเดินเข้า^๑ ถอยหลังพอประมาณจึงลุกขึ้นจากไป

การเดินเข้า

การกราบ

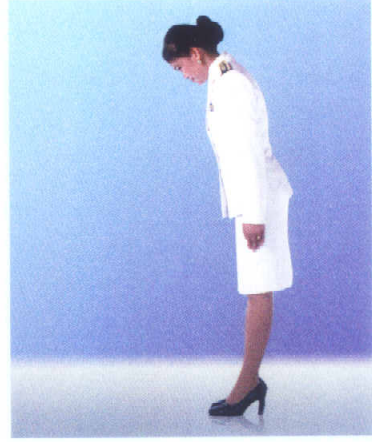

การนั่งพับเพียบประสานมือ

^๑เดินเข้า คือ การคุกเข่าปลายเท้าตั้ง แล้วสับเข่าออกทีละข้าง

๑.๓ การคำนับ เป็นการแสดงความเคารพแบบสากล ในกรณีที่ไม่ไหว หรือกราบให้ยืนตัวตรงส้นเท้าชิดกัน สำหรับชายปลายเท้าห่างกันเล็กน้อย สำหรับหญิงส้นเท้าและปลายเท้าชิดกัน มือปล่อยไว้ข้างลำตัว ปลายนิ้วกลางแตะตะเข็บกางเกง หรือกระโปรงด้านข้าง ค้อมช่วงไหล่และศีรษะลงเล็กน้อย แล้วเงยหน้าขึ้นในท่าตรง การคำนับเป็นการปฏิบัติของชาย หญิงให้ใช้ปฏิบัติได้เมื่อแต่งเครื่องแบบและไม่ได้สวมหมวก

การคำนับ

๑.๔ การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์

๑.๔.๑ การถวายความเคารพแบบโบราณราชประเพณี เป็นการถวายความเคารพพระมหากษัตริย์แบบโบราณราชประเพณี ในงานพระราชพิธีสำคัญแบ่งออกได้ดังนี้

๑) การถวายบังคม

ก่อนที่จะถวายบังคมต้องนั่งอยู่ในท่าเตรียม คือ นั่งคุกเข่า ปลายเท้าตั้ง นั่งบนส้นเท้าเช่นเดียวกัน ทั้งชายและหญิง มือทั้งสองวางคว่ำเหนือเข่าทั้งสองข้าง ชายนั่งแยกเข่าได้เล็กน้อย หญิงนั่งเข่าชิด

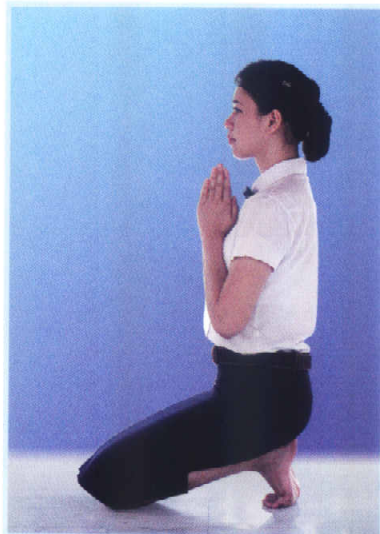
การถวายบังคมแบ่งออกเป็น ๓ จังหวะ ดังนี้

จังหวะที่ ๑ ยกมือขึ้นประนมระหว่างอก ปลายนิ้วตั้งขึ้นต่ำกว่าคางเล็กน้อย แขนแนบลำตัวไม่กางศอก

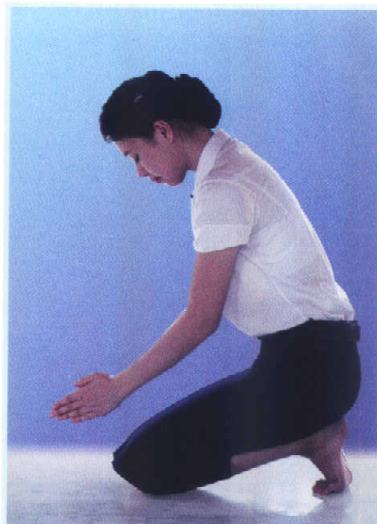
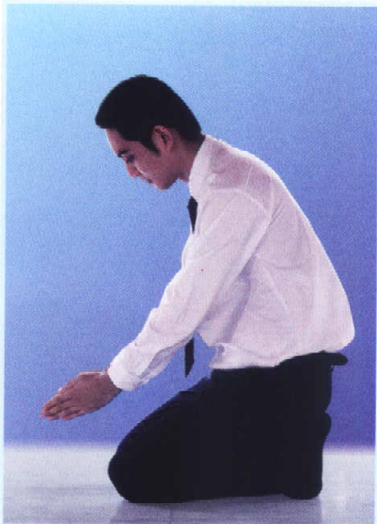
จังหวะที่ ๒ ทอดมือที่ประนมลงพร้อมค้อมตัวลงเล็กน้อย สายตามองที่หัวแม่มือ แล้ววาดมือขึ้นพร้อมเอนตัวไปข้างหลังพองาม ให้ปลายนิ้วหัวแม่มือและปลายนิ้วชี้จรดหน้าผาก มือทั้งสองไม่แยกจากกัน เงยหน้าขึ้นเล็กน้อย

จังหวะที่ ๓ วาดมือที่ประนมลง พร้อมค้อมตัว และไบหน้ากลับลงมาอยู่ในท่าจังหวะที่ ๑ ทำสามจังหวะให้ครบ ๓ ครั้ง แล้วจึงลดมือลง วางคว่ำเหนือเข่าทั้งสองข้าง การถวายบังคมนี้ จะใช้ในการกรณีที่ชายหรือมีชายกับหญิงไปถวายบังคมร่วมกัน ถ้าเป็นหญิง หรือกลุ่มหญิงล้วนให้ใช้วิธีหมอบกราบ

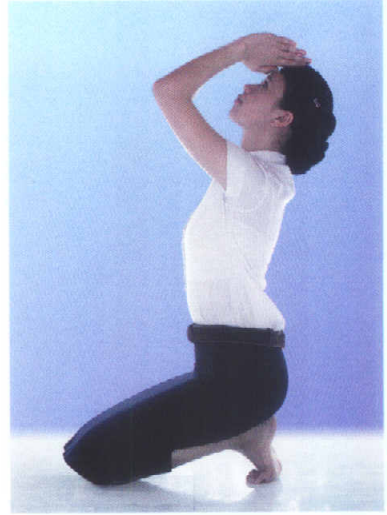
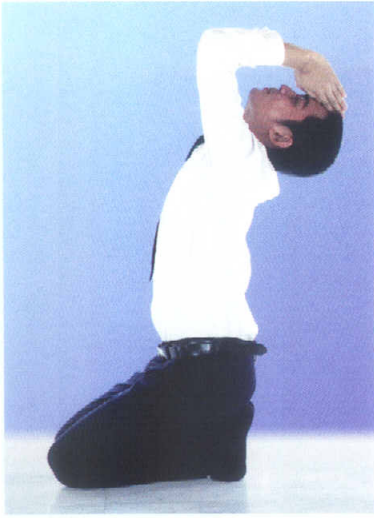

การถวายบังคมจังหวะที่ ๑

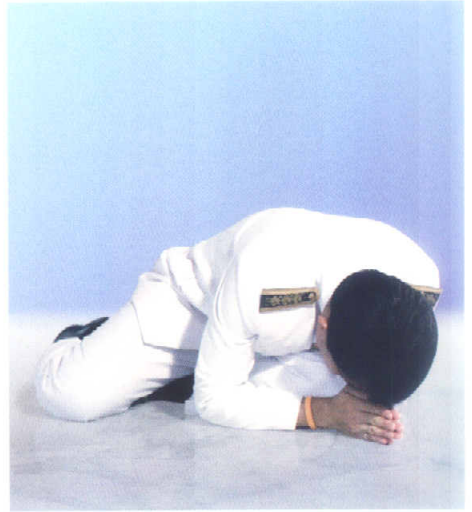
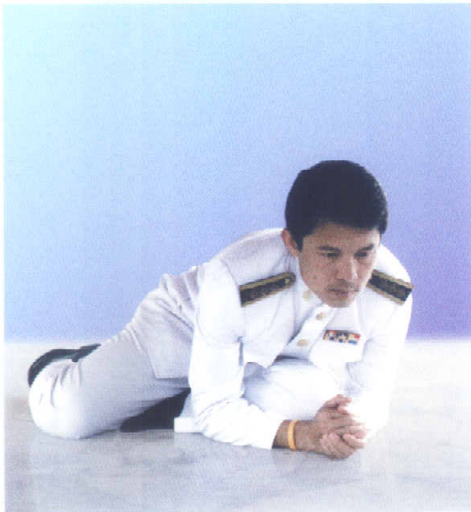

การถวายบังคมจังหวะที่ ๒

การถว้ยบังคมจิ้งหะที่ ๓

๒) การหมอบกราบ ใช้ถว้ยด้วยความเคารพ ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ลงมาถึงพระบรมวงศานุวงศ์^{๑)} ในโอกาสที่เข้าเฝ้า โดยนั่งพับเพียบเก็บปลายเท้าแล้วจึงหมอบลง ให้ศอกทั้งสองข้างถึงพื้นคร่อมเข่าที่อยู่ด้านล่างเพียงเข่าเดียว ประสานมือ เมื่อจะกราบให้ประนมมือก้มศีรษะลง หน้าผากแตะส่วนบนของมือที่ประนม เมื่อกราบแล้วนั่งในท่าหมอบเฝ้าอีกครั้งหนึ่ง แล้วนั่งในท่าพับเพียบตามเดิม

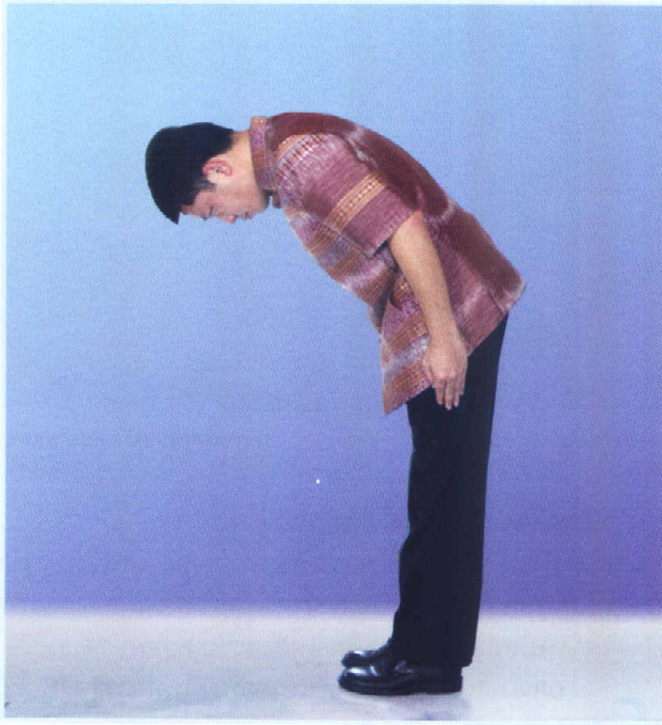
การหมอบเฝ้า

การหมอบกราบ

^{๑)} พระบรมวงศานุวงศ์ หมายถึง พระราชวงศ์ชั้นสูง ตั้งแต่พระราชโอรส พระราชธิดา และพระราชวงศ์ ที่ทรงศักดิ์เป็นพระราชนัดดา (หลาน) พระราชปนัดดา (เหลน) ของพระมหากษัตริย์ และมีพระอิสริยยศศักดิ์เป็นเจ้านาย พระองค์เจ้า หรือหม่อมเจ้า

๑.๕.๒ การถวายความเคารพแบบสากล ใช้กับพระมหากษัตริย์ และ
พระบรมวงศานุวงศ์

ชาย ใช้วิธีถวายนับ โดยค้อมตัวต่ำพอสมควร

การถวายนับ

หญิง ใช้วิธีถวายความเคารพโดยถอนสายบัว มี ๒ แบบ คือ

แบบสากลนิยม ยืนตรง หันหน้าไปทางที่ประทับ วาดเท้าข้างใดข้างหนึ่งไปข้างหลังเล็กน้อยตามถนัดพร้อมกับย่อตัวลง ลำตัวตรง หน้าตรง ทอดสายตาลงปล่อยแขนทั้งสองข้างแล้วยืนตรง

แบบพระราชนิยม ยืนตรง หันหน้าไปทางที่ประทับ วาดเท้าข้างใดข้างหนึ่งไปข้างหลังเล็กน้อยตามถนัด พร้อมกับย่อตัวลง ขณะที่ยืนตรง ให้ยกมือทั้งสองข้างขึ้นวางประสานกันบนหน้าขาเหนือเข่า ค้อมตัวเล็กน้อย ทอดสายตาลงเสร็จแล้วยืนตรง

การถอนสายบัวแบบสากลนิยม

การถอนสายบัวแบบพระราชนิยม

๑.๕ การแสดงความเคารพโดยทั่วไป

๑.๕.๑ การแสดงความเคารพศพ จะต้องกราบพระพุทธรูปก่อน แล้วจึงไปทำความเคารพศพ ส่วนการจูดรูปหน้าศพนั้น เป็นเรื่องเฉพาะของลูกหลาน หรือศิษยานุศิษย์ หรือผู้เคารพนับถือ ที่ประสงค์จะแสดงความเคารพ

การเคารพศพพระ ถ้าเจ้าภาพจัดให้มีการจูดรูป ให้จูด ๓ ดอก ชายและหญิงปฏิบัติเหมือนกัน คือ กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง

การเคารพศพบุคคลทั่วไป ให้ทำความเคารพเช่นเดียวกับตอนที่ผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ ถ้าเป็นศพของผู้ที่มีอายุมาก กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ แต่ ถ้าเป็นศพของผู้ที่มีอายุใกล้เคียงกับผู้ทีไปทำความเคารพ ให้ไหว้ในระดับที่ ๓ (ไหว้บุคคลทั่วไป) ส่วนการเคารพศพเด็กเพียงยืนสงบ หรือนั่งสำรวมครู่หนึ่ง

ในกรณีที่ศพได้รับพระราชทานเกียรติยศ ผู้เป็นประธานจูดรูปเขียนที่หน้าพระพุทธรูปและที่หน้าตู้พระธรรม จุดเครื่องทองน้อยที่หน้าศพ แล้วจึงเคารพศพ

ส่วนผู้ไปในงาน กราบพระพุทธรูปที่โต๊ะหมู่บูชา แล้วจึงเคารพศพด้วยการกราบหรือไหว้

การกราบศพพระ

การกราบศพบุคคลทั่วไป

๑.๕.๒ การแสดงความเคารพอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ อนุสาวรีย์บุคคลสำคัญที่เป็นรูปปั้น ภาพถ่าย ภาพวาด หรือสัญลักษณ์อื่น ให้แสดงความเคารพด้วยการคำนับ กราบหรือไหว้แล้วแต่กรณี ในโอกาสพิเศษหรือเป็นพิธีการ เช่น เมื่อครบรอบวันเกิดหรือวันสำคัญที่เกี่ยวข้องอันเป็นพิธีการ ให้ใช้พุ่มดอกไม้ ถ้าครบรอบวันตายหรือแสดงความระลึกถึงอันเป็นพิธีการให้วางพวงมาลา ในโอกาสอื่น ๆ ที่ไม่เป็นพิธีการอาจแสดงความเคารพโดยใช้หรือไม่ใช้เครื่องสักการะก็ได้

การคำนับอนุสาวรีย์/รูปปั้น

การไหว้อนุสาวรีย์/รูปปั้น

๑.๕.๓ การแสดงความเคารพของผู้เป็นประธาน ณ ที่บูชา เมื่อประธานในพิธีลุกจากที่นั่งเพื่อไปบูชาพระรัตนตรัย ผู้ร่วมพิธียืนขึ้น และเมื่อประธานเริ่มจุดธูป เทียน ผู้ร่วมพิธีประนมมือเสมออก^{๑)} เมื่อประธานกราบครบ ๓ ครั้ง ผู้ร่วมพิธียกมือที่ประนมขึ้นให้นิ้วหัวแม่มือจรดหว่างคิ้ว ปลายนิ้วชี้แนบหน้าผากพร้อมทั้งก้มศีรษะเล็กน้อย หากที่บูชามีธงชาติ และพระบรมฉายาลักษณ์ด้วย เมื่อประธานบูชาพระรัตนตรัยเสร็จแล้ว ให้ยืนขึ้นตอยหลัง ๑ ก้าว ยืนตรงค้อมศีรษะเคารพครั้งเดียว ซึ่งถือว่าได้เคารพต่อธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ไปพร้อมกันแล้ว^{๒)} ให้ประธานปฏิบัติเช่นเดียวกันนี้ ทั้งชายและหญิง ทั้งที่อยู่ในและนอกเครื่องแบบ เมื่อจบพิธีแล้วประธานควรกราบพระพุทธรูปที่ได้ะหมู่บูชาอีกครั้งหนึ่ง ส่วนผู้เข้าร่วมประชุมยืนขึ้นด้วยอาการสำรวม แล้วจึงไหว้ลาพระรัตนตรัยเป็นอันเสร็จพิธี แต่ในกรณีที่ยังมีกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น ประธานสนทนากับผู้เข้าร่วมประชุม ตีมน้ำชา หรือประธานอยู่ร่วมกิจกรรมด้วย เมื่อประธานจะกลับไม่จำเป็นต้องกราบพระรัตนตรัย

^{๑)} ในวงคารของพระสงฆ์ปฏิบัติเช่นนี้

^{๒)} การเสนอข้อปฏิบัติให้ประธานคำนับครั้งเดียว ณ ที่บูชา มีเหตุผลหลายประการดังนี้คือ

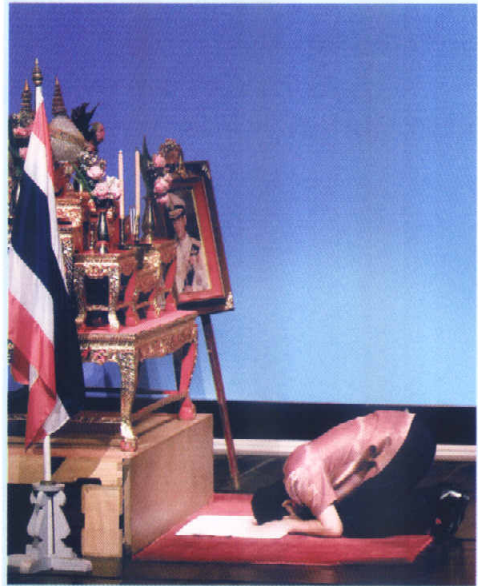
(๑) ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ให้ถือวันพระราชสมภพเป็นวันเฉลิมฉลองของชาติไทย ลงวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๓ ตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๕ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๐๓ หน้า ๑๔๕๒ จึงถือได้ว่าพระมหากษัตริย์ไทยและชาติไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การคำนับครั้งเดียวจึงเป็นการเคารพทั้งชาติไทยและพระมหากษัตริย์ไทยโดยนัยดังกล่าว

(๒) การคำนับครั้งเดียว เมื่อต้องทามเคารพสิ่งที่ยกย่องบูชาเกินจำนวน ๑ ชิ้นไป ซึ่งประดิษฐาน ณ ที่ใดเพียงที่หนึ่ง ได้ปฏิบัติกันอยู่แล้วในบางโอกาส เช่น การคำนับครั้งเดียว ณ ที่บูชา เมื่อเข้ารับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ นอกจากนั้นยังมีตัวอย่างในกรณีอื่นๆ อีก เช่น ในพิธีบรรพชาอุปสมบท ผู้ขออุปสมบทจะทำความเคารพบิดา มารดา และผู้มีอุปการคุณด้วยการกราบเพียงครั้งเดียว หรือในที่ประชุมผู้ที่เข้าในภายหลัง จะทำความเคารพผู้เป็นประธานเพียงครั้งเดียว ซึ่งถือได้ว่าทำความเคารพผู้อยู่ในที่ประชุมทั้งหมด

(๓) ดูหนังสือตอบ เรื่องการแสดงความเคารพ ณ ที่บูชา ของสำนักพระราชวังในภาคผนวก

ประธานจุดธูป เทียน

ประธานกราบพระพุทธรูป

ประธานทำความเคารพธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์

๑.๕.๕ การแสดงความเคารพของผู้ที่แต่งเครื่องแบบ ให้ปฏิบัติตามระเบียบของสถาบันนั้น

๑.๖ การรับความเคารพ เมื่อผู้น้อยมาทำความเคารพ ควรรับความเคารพด้วยการประนมมือ หรือค้อมศีรษะรับตามควรแก่กรณี

การรับความเคารพ

๒. การส่งและการรับสิ่งของ

๒.๑ การทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของและการรับพระราชทานสิ่งของ

๒.๑.๑ การทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของ

สิ่งของที่จะทูลเกล้าฯ ถวาย ที่เป็นของเบา ในขณะที่ประทับพระราชอาสน์ พระเก้าอี้ หรือประทับยืน ชายหรือหญิง เมื่อจะทูลเกล้าฯ ถวาย จะต้องนำสิ่งของใส่พานทรงสูงปูด้วยผ้าตาดทอง เก็บชายผ้าให้เสมอบขอบพาน ผู้ทูลเกล้าฯ ควรจับคอปาน ประคอง ๒ มือ ก่อนเข้าไปทูลเกล้าฯ ถวาย ต้องถวายความเคารพ เมื่อเข้าไปใกล้ที่ประทับพอประมาณ ถวายความเคารพแล้วย่อตัวลง โดยก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าลงเข้าซ้ายจรดพื้น แล้วยกพานขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย โดยให้พานอยู่เหนือศีรษะเล็กน้อย สายตาอยู่ในระดับคอปาน เมื่อทรงรับสิ่งของในพานแล้ว ให้ลุกขึ้นถือพานลดต่ำระดับเอวพร้อมกับถอยเท้าขวากลับ ยืนตรง ถวายความเคารพ เดินถอยหลัง ๓ ก้าว ถวายความเคารพ แล้วกลับไปยืนหรือนั่งเฝ้าฯ ที่เดิม

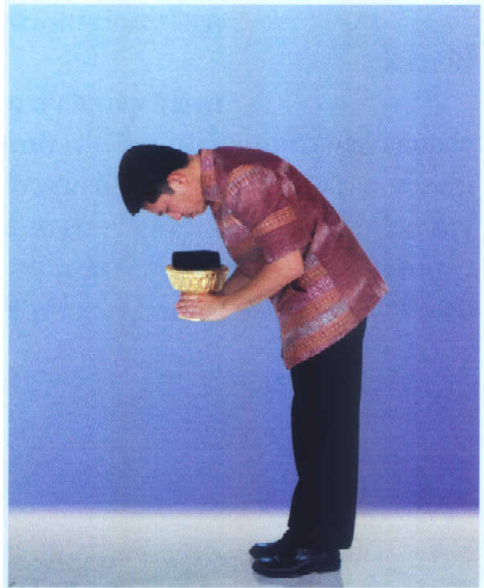

พานทรงสูง ปูด้วยผ้าตาดทอง

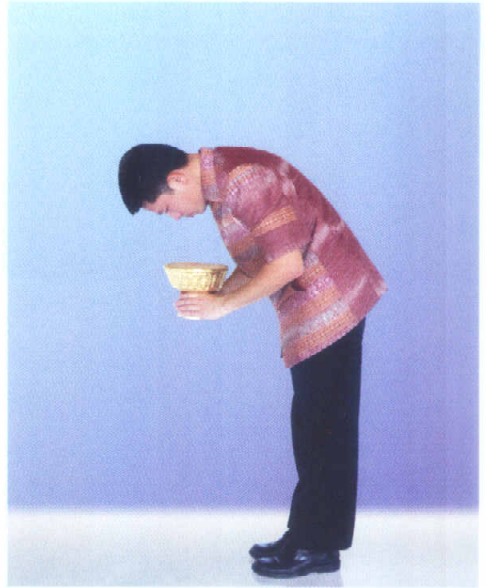
การถือพาน

การถวายคำนับ

การทูลเกล้าฯ ถวาย

การถวายค่านับ หลังจากทูลเกล้าฯ ถวาย

กรณีประทับบนพระราชอาสน์สูง ผู้ทูลเกล้าฯ ไม่ต้องลงเข่าซ้ายให้จรดพื้น

กรณีที่ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องราชสักการะ ผู้ทูลเกล้าฯ ยืนตรงถวายความเคารพเดินเข้าไปใกล้ที่ประทับพอประมาณ ถวายความเคารพแล้วย่อตัวลงเดินเข้า วางเครื่องราชสักการะไว้ด้านขวามือ หมอบกราบ เองาน^๖ แล้วเปิดกรวยวางไว้ด้านข้าง ยกพานขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อทรงรับแล้ว ผู้ทูลเกล้าฯ หมอบกราบเก็บกรวย แล้วเดินเข้าถอยหลังเล็กน้อย ยืนตรงถวายความเคารพ ถอยหลัง ๓ ก้าว ถวายความเคารพ กลับไปยืนหรือนั่งเฝ้าฯ ที่เดิม

^๖เองาน คือ การแสดงความเคารพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ใช้สำหรับบุคคลทั่วไป เจ้านายราชตระกูลลำดับรองลงมา ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานสิ่งของจากพระหัตถ์ หรือกระทำกิจบางอย่างเฉพาะพระพักตร์ เช่น เปิดกรวยกระทงดอกไม้ เปิดหรือปิดภาชนะ หรือดองเครื่องเสวย ฯลฯ โดยยื่นมือขวาออกไปข้างหน้า พร้อมกับยกมือขึ้น ให้เสียงจากลำตัวพอประมาณ นิ้วมือชิดกันมือซ้ายแนบลำตัว กระดกปลายมือขึ้น ประมาณ ๔๕ องศา

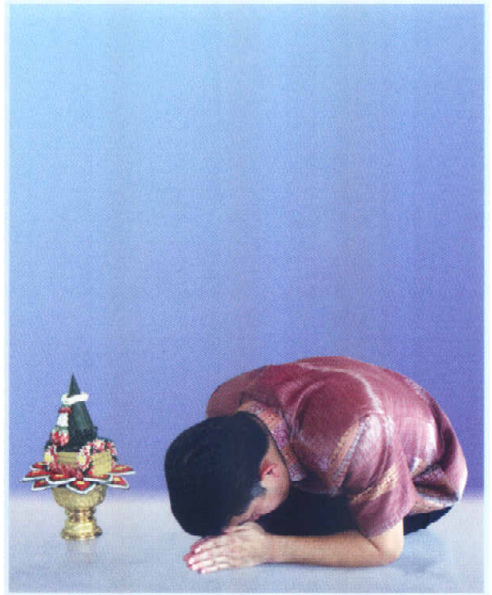
การคุกเข่า ถือเครื่องราชสักการะ

การเดินเข่า ถือเครื่องราชสักการะ

การวางเครื่องราชสักการะ

การหมอบกราบ

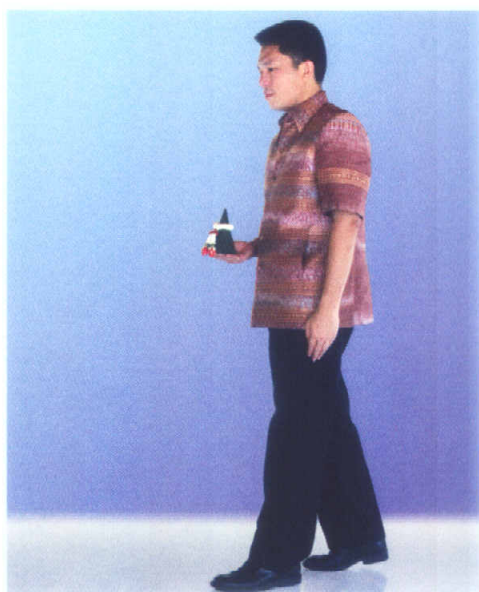
การเอางาน

การเปิดกรวย

การทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องราชสักการะ

การถือฝากรวย เดินออก

กรณีประทับรากับพื้น ให้ถวายความเคารพก่อน แล้วจึงเดินเข้า
เข้าไปจนใกล้ที่ประทับห่างพอประมาณ ยกสิ่งของนั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อทรงรับแล้ว
วางพานถวายความเคารพโดยหมอบกราบ

หากมีพระราชดำรัสด้วย ให้หมอบเฝ้าสดับพระราชกระแส และ
กราบบังคมทูลตอบ เมื่อจบแล้วให้หมอบกราบอีก ๑ ครั้ง ก่อนเดินเข้าถอยหลังกลับ
สิ่งของ หรือสิ่งใดก็ตามที่ยกถือเชิญไม่ได้เพราะเป็นสิ่งของหนัก
หรือสิ่งมีชีวิตที่จะถวาย เรียกว่า “น้อมเกล้าฯ ถวาย” ให้จัดทำเป็นเอกสาร เช่น โฉนด
ที่ดิน บัญชี รายการและคู่มือการใช้สิ่งของต่าง ๆ วิธีการเข้าเฝ้าฯ ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการ
ทูลเกล้าฯ

หมายเหตุ

เรื่องการทูลเกล้าฯ ถวายเงิน มีบันทึกของ นายเสวต ธนประดิษฐ์ ที่ปรึกษา
สำนักพระราชวัง ซีแจงเพิ่มเติมว่า

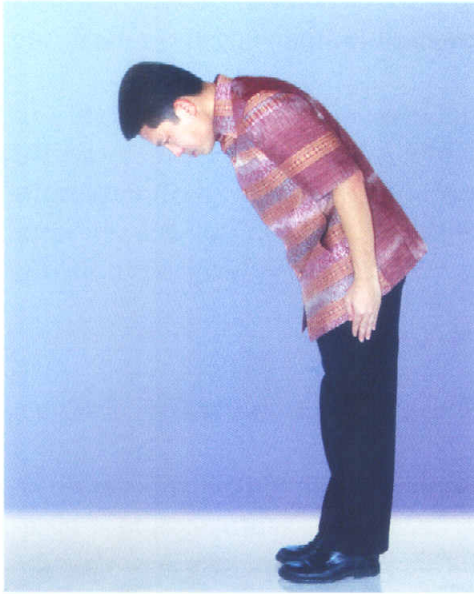
๑. การทูลเกล้าฯ ถวายเงิน โดยเสด็จพระราชกุศล ถ้าเป็นกรณีที่ประทับใน
พลับพลา พิธีในโบสถ์ วิหาร หรืออาคารที่มีระเบียบอยู่แล้ว ต้องใส่พานทูลเกล้าฯ ถวาย
และการเข้าเฝ้าทูลเกล้าฯ ถวาย ต้องมีเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง ศูนย์รักษาความปลอดภัย
ดูแลกำกับทุกคน

๒. ถ้าเป็นกรณีที่เสด็จพระราชดำเนิน เป็นการยากที่จะให้มีพานใส่ของ
ทูลเกล้าฯ ถวาย เพราะเสด็จฯ ตามทางลาดพระบาท มีพสกนิกรเป็นร้อยเป็นพันที่
สองข้างทางเสด็จฯ มีความจงรักภักดีทูลเกล้าฯ ถวาย ตามที่มีมากและน้อย บางรายถือ
ธนบัตร ๒๐ ๕๐ ๑๐๐ โดยไม่บรรจุซองยื่นถวาย เพราะเขาต่างมีความจงรักภักดี เกิด
ศรัทธาปะสาดะขึ้นในเวลาที่เขาเฝ้าฯ อย่างใกล้ชิด โอกาสเช่นนี้หาพานสำหรับรองรับ
สิ่งของถวายให้พอแก่คนทั่วไปไม่ได้ ถ้าจะออกกฎให้ต้องใส่พานจึงจะเข้าเฝ้าถวายตาม
ราชทางได้ จะมีปัญหาเกิดขึ้นความจงรักภักดีของประชาชน รวมทั้งชาวต่างประเทศด้วย

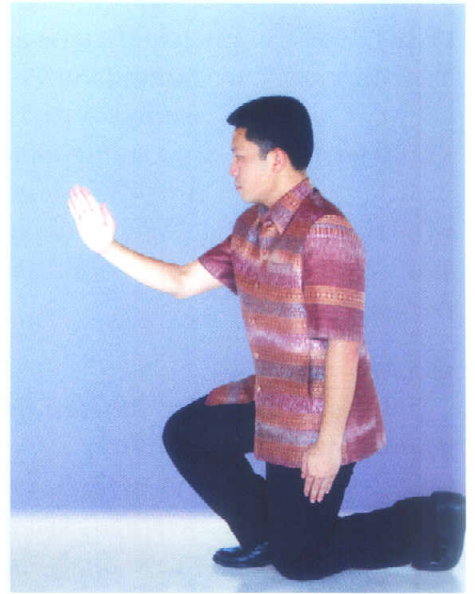
๒.๑.๒ การรับพระราชทานสิ่งของ

ผู้รับพระราชทานสิ่งของ ต้องเอางาน ๑ ครั้ง โดยยื่นมือขวาออก
ไปข้างหน้า พร้อมกับยกมือขึ้นให้เฉียงจากลำตัวพอประมาณ นิ้วมือชิดติดกัน มือซ้ายแนบ
ลำตัว กระดกปลายมือขึ้นประมาณ ๔๕ องศา แขนอยู่ในลักษณะเดิม ลดมือลงแล้วซ้อน
มือขึ้นรับพระราชทานสิ่งของ หรือ หยิบ จับ เปิด ปิด หรือถอนภาชนะต่าง ๆ ทั้งนี้ ต้อง
ระวังไม่ให้สิ่งของนั้นตกจากมือ ถ้าเป็นสิ่งของเบาให้รับมือเดียวแต่ถ้าเป็นสิ่งของหนัก
ให้ยกมือขวาเอางาน แล้วจึงยกมือซ้ายขึ้นมาช่วยรับ

ชาย เดินเข้าไปห่างพอประมาณ ถวายความเคารพ (ถวายคำนับ)
ย่อตัวลง โดยก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้าย ยกมือขวาเอางาน มือซ้ายแนบลำตัว
รับพระราชทานสิ่งของ เสร็จแล้วถอยเท้าขวาพร้อมกับลุกขึ้นยืน ถวายความเคารพ
ถอยหลังออก

การถวายคำนับ

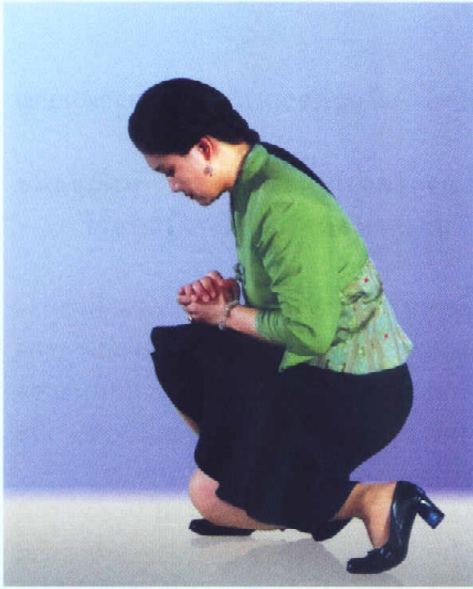
การลงเข่า เองงาน

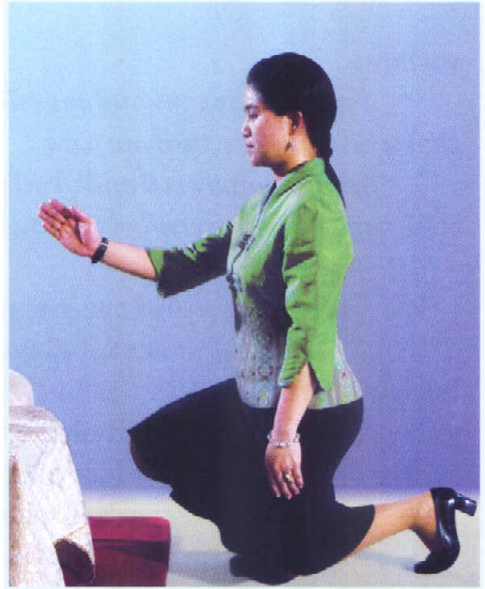
การถวายคำนับ หลังจากรับพระราชทานสิ่งของ

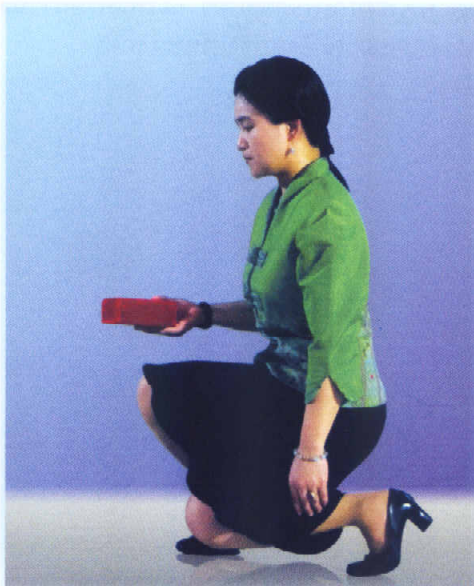
หญิง เดินเข้าไปห่างพอประมาณ ด้วยความเคารพ (ถอนสายบัวแบบพระราชนิยม) แล้วยืนตรง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้าย ยกมือขวาเอางานมือซ้ายแนบลำตัว รับพระราชทานสิ่งของ เสร็จแล้วถอยเท้าขวาพร้อมกับลุกขึ้นยืน ด้วยความเคารพ ถอยหลังออก

การถอนสายบัวแบบพระราชนิยม

การก้าวเท้าขวา ลงเข่า เอางาน

การถอนสายบัวแบบสากลนิยม

อนึ่ง เมื่อจะรับพระราชทานสิ่งของ ต้องขำเลืองดูว่า ทรงถือสิ่งของที่จะพระราชทานแล้วหรือยัง เพื่อจะได้เข้ารับพระราชทานให้พอดี สิ่งของที่ได้รับพระราชทานแล้ว จะเป็นสิ่งของหนักหรือสิ่งของเบาก็ตาม เมื่อกลับไปนั่งหรือยืน ณ ที่เดิมให้ถือเชิญไว้จนกว่าจะเสร็จพิธี

หมายเหตุ

ถ้าผู้รับพระราชทานสิ่งของนั่งเก้าอี้ เมื่อลุกจากเก้าอี้ต้องถวายความเคารพ ๑ ครั้ง ตามแบบที่เหมาะสม

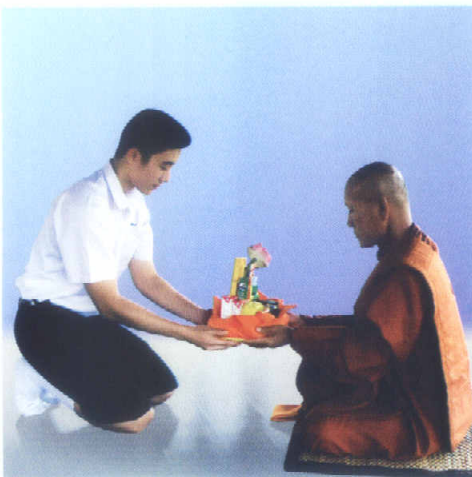
ก่อนเดินออกและเมื่อกลับไปนั่งที่ ถวายความเคารพ ๑ ครั้ง แล้วจึงนั่ง ทั้งนี้ จะถวายความเคารพกี่ครั้ง แล้วแต่ความเหมาะสมหรือได้ชักข้อมกันไว้

๒.๒ การประเคนสิ่งของแด่พระภิกษุและการรับสิ่งของจากพระภิกษุ

๒.๒.๑ การประเคนสิ่งของแด่พระภิกษุ หมายถึง การถวายสิ่งของโดยส่งให้ตามวิธีการทางวินัย ถ้าเป็นสิ่งของที่พอยกได้ ใช้สองมือยกแล้วประเคนในระยะหัตถบาส (หัตถบาส หมายถึง บ่วงมือ) ถ้าเป็นสิ่งของใหญ่เกินกว่าที่จะยกได้ เช่น เรือรบ หรืออนุฎิ ให้กล่าวคำถวายหรือถวายเอกสารประกอบสิ่งของนั้น

วิธีการประเคนสิ่งของ ชายและหญิงปฏิบัติดังนี้

กรณีที่พระภิกษุนั่งกับพื้น ถือสิ่งของเดินเข้าเข้าไประยะหัตถบาส แล้วยกสิ่งของขึ้นประเคน ชายจะประเคนสิ่งของแด่พระภิกษุในลักษณะมือต่อมือได้โดยส่วนหญิงจะต้องวางบนฝ่าที่พระภิกษุทอดออกมา จะไหว้หรือกราบแล้วแต่กาลเทศะ ถอยโดยวิธีเดินเข้า เมื่อห่างพอประมาณ จึงลุกขึ้นหันหลังกลับ

การประเคนสิ่งของแด่พระภิกษุ

กรณีพระภิกษุนั่งบนเก้าอี้หรืออาสนะ ไม่ต้องเดินเข้า แต่เข้าไปให้ไ้ระยะหัดตบาสและประเคนตามวิธีดังกล่าวข้างต้น ถ้ามีสิ่งของถวายหลายอย่าง ควรประเคนทีละอย่าง แต่ถ้ามีภาชนะใส่ไว้ก็ประเคนทั้งภาชนะได้

๒.๒.๒ การรับสิ่งของจากพระภิกษุ ก่อนรับสิ่งของ ให้เข้าไปใกล้ใน ระยะพอประมาณแล้วแสดงความเคารพ จะกราบหรือไหว้ตามความเหมาะสม

ชาย ให้ยื่นสองมือรับทั้งสิ่งของเบาและสิ่งของหนัก แล้วถอยกลับ

หญิง พระภิกษุจะวางสิ่งของไว้ตรงหน้า อาจวางไว้บนพาน ถ้า

เป็นสิ่งของเบาให้เอื้อมมือขวาไปหยิบ หากเป็นของหนัก ให้ใช้ทั้งสองมือยกของออกจาก พาน ด้วยอาการสำรวมแล้วถอยกลับ

การรับสิ่งของจากพระภิกษุ

๒.๓ การส่งสิ่งของให้ผู้ใหญ่และการรับสิ่งของจากผู้ใหญ่

สิ่งของที่จะส่งหรือรับมี ๒ ลักษณะ คือ สิ่งของหนักและสิ่งของเบา สิ่งของหนักให้ถือสองมือ สิ่งของเบาให้ถือมือเดียว โดยถือด้วยมือขวา มือซ้ายแนบลำตัว สิ่งของที่จะส่งหรือรับควรถือตามขวาง ถ้าเป็นสมุดหรือหนังสือ ควรหันทางสันไปทางผู้รับ

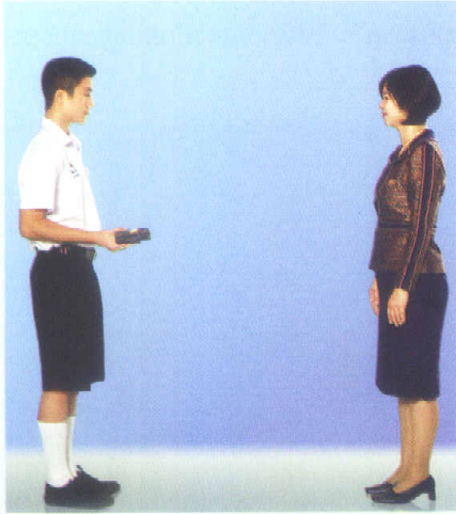
๒.๓.๑ การส่งและรับสิ่งของอย่างเป็นพิธีการ

คำว่า “พิธีการ” ในที่นี้คือ การกระทำที่เป็นพิธี มีกำหนดการ และมีระเบียบปฏิบัติ ซึ่งอาจไม่เหมือนกับวิธีปฏิบัติที่เป็นส่วนตัว

๑) การส่งสิ่งของของชนผู้ใหญ่ยืน

ชาย ถือสิ่งของเดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าพร้อมกับค้อมตัวเล็กน้อย ส่งสิ่งของแล้วถอยเท้าขวากลับ แสดงความเคารพ โดยการไหว้ ๑ ครั้ง แล้วถอยพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

อีกแบบหนึ่ง ถือสิ่งของเดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรงค้ำนบ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับค้อมตัวเล็กน้อย ส่งสิ่งของ แล้วถอยเท้าขวากลับ ยืนตรงค้ำนบ ๑ ครั้ง ถอยพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

ถือสิ่งของ ยืนตรง

ก้าวเท้าขวา ส่งสิ่งของ

ถอยเท้า ยืนตรง ไหว้

หญิง ถือสิ่งของเดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าพร้อมกับย่อตัวเล็กน้อย ส่งสิ่งของ ไหว้ในขณะที่ย่อตัวอยู่ แล้วถอยเท้าขวากลับ ยืนตรง ถอยพอประมาณ จิ้งหันหลังกลับ

ถือสิ่งของ ยืนตรง

ก้าวเท้าขวา ย่อตัวส่ง

ไหว้ ขณะย่อตัว

ถอยเท้าขวา ยืนตรง

ในกรณีที่ใช้พานส่งสิ่งของ ให้จับคอปานทั้งสองมือ เดินเข้าไป ระยะพอประมาณ ทำความเคารพ (ชาย คำนับ หญิง ค้อมศีรษะเล็กน้อย) ยกพานส่งสิ่งของให้ เมื่อผู้ใหญ่รับสิ่งของไปแล้วลดพานลง ถือนิ้วลักษณะเดิม ชายและหญิง ทำความเคารพ ถอยพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

ถือสิ่งของ ยืนตรง คำนับ

ก้าวเท้าขวา ส่งสิ่งของ

ถอยเท้า ยืนตรง คำนับ

๒) การส่งสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้

ชาย ถือสิ่งของเดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ก้าวเท้าขวาลงเข่าซ้ายส่งสิ่งของ เสร็จแล้วยืนตรง ไหว้ ๑ ครั้ง ถอยหลังพอประมาณ จังหวะหลังกลับ

ถือสิ่งของ ยืนตรง

ก้าวเท้าขวาลงเข่าซ้าย ส่งสิ่งของ

ถอยเท้าขวา ยืนตรง ค้อมตัวไหว้

หญิง ถือสิ่งของเดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้าย ส่งสิ่งของ ไหว้ ขณะที่ยืนตรง เสร็จแล้วยืนตรง ถอยพอประมาณจึงหันหลังกลับ

ถือสิ่งของ ยืนตรง

ก้าวเท้าขวา ลงเข่าซ้าย ส่งสิ่งของ

ไหว้ ขณะลงเข่าซ้าย

ถอยเท้าขวา ยืนตรง

ในกรณีที่ให้พานส่งสิ่งของ ถือพานเดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง คำนับ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้ายส่งสิ่งของ เสร็จแล้วยืนตรง คำนับ ๑ ครั้ง ถอยพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

ถือสิ่งของ ยืนตรง คำนับ

ก้าวเท้าขวา ลงเข่าซ้าย ส่งสิ่งของ

ถอยเท้าขวา ยืนตรง คำนับ

๓) การส่งสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งกับพื้น ชายและหญิงปฏิบัติเหมือนกัน ถ้าเป็นผู้ใหญ่ที่มีพระคุณ หรือผู้ที่มีอายุมาก ให้ผู้ที่เข้าไปส่งสิ่งของ เดินเข้าถือสิ่งของ ห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ นั่งพับเพียบขาขวาทับขาซ้าย (ให้หัวเข่าซ้ายตรงผู้ใหญ่) วางสิ่งของเอียงเข้าขวานเล็กน้อย กราบผู้ใหญ่ ๑ ครั้ง ส่งสิ่งของให้ผู้ใหญ่ ถ้าเป็นของเบาให้ส่งด้วยมือขวามือซ้ายวางคว่ำออยู่เหนือเข่าซ้าย ถ้าเป็นสิ่งของหนักให้ใช้ทั้งสองมือส่งสิ่งของ ถ้าผู้ใหญ่สนทนาด้วยก็ให้นั่งลักษณะส้ารวม เมื่อจะลากลับ กราบ ๑ ครั้ง ดอຍโดยวิธีเดินเข้า ห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณลุกขึ้นยืน จึงหันหลังกลับ

ในกรณีที่ผู้ใหญ่อายุไม่มากให้แสดงความเคารพด้วยการไหว้ตามระดับ

เดินเข้า ถือสิ่งของ ชายและหญิง

วางสิ่งของเอียงทางขวาเหนือเข่า

กราบผู้ใหญ่

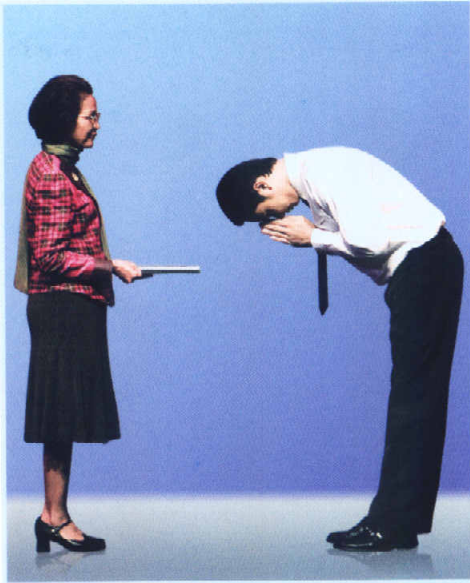

ส่งสิ่งของ

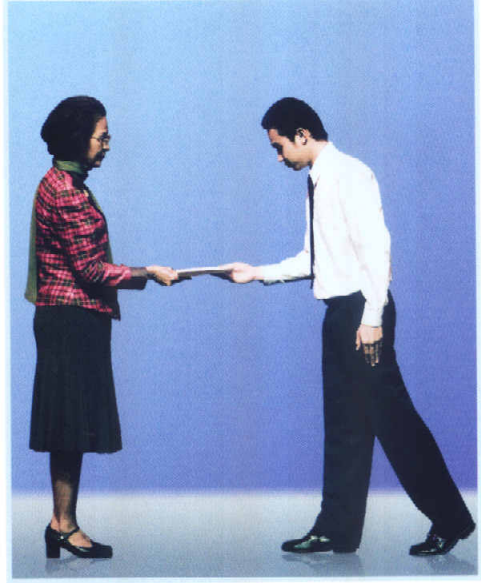

๔) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่ยืน

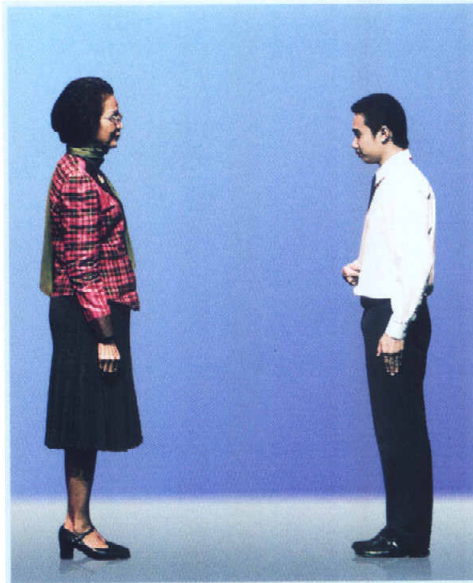
ชาย เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ไหว้ ๑ ครั้ง ตามระดับ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า เปิดส้นเท้าซ้าย รับสิ่งของ ดอยเท้าขวากลับ ยืนตรง ดอยหลังพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

ยืนตรง ค้อมตัวไหว้

ก้าวเท้าขวา โนม้มตัวรับ

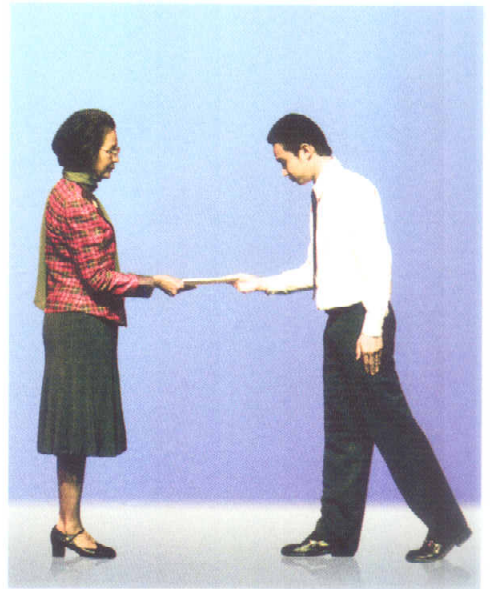

ยืนตรง

ดึกแบบหนึ่ง เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง คำนับ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า เปิดส้นเท้าซ้าย โน้มตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย รับสิ่งของ ด้วยมือขวา มือซ้ายแนบลำตัว แล้วถอยเท้าขวากลับ ยืนตรงคำนับอีก ๑ ครั้ง ถอย พอประมาณ จังหวะหลังกลับ

ยืนตรง คำนับ

ก้าวเท้าขวา โน้มตัวรับ

ยืนตรง คำนับ

หญิง เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ไหว้ตามระดับของผู้ส่งสิ่งของ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อตัวรับสิ่งของ แล้วถอยเท้าขวากลับ ยืนตรง ถอยพอประมาณ จิ้งหันหลังกลับ

ยืนตรง ค้อมตัวไหว้

ก้าวเท้าขวา ย่อตัวรับ

ถอยเท้าขวากลับ ยืนตรง

๕) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้

ชาย เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ค้อมตัวไหวตามระดับ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้าย รับสิ่งของ ถอยเท้าขวากลับ ยืนตรง ถอยพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

ถ้าเป็นสิ่งของหนัก ให้รับด้วยมือขวาแล้วใช้มือซ้ายช่วยประคอง

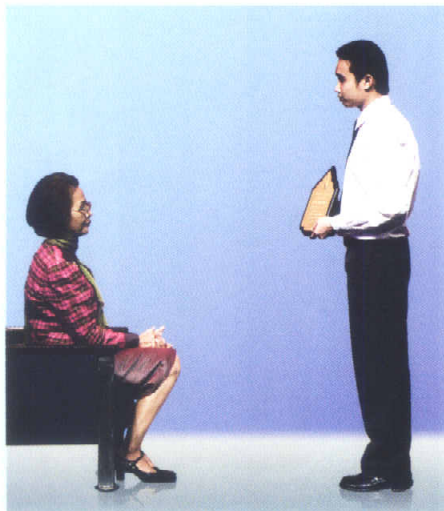
อีกแบบหนึ่ง เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง คำนับ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้าย รับสิ่งของด้วยมือขวา มือซ้ายแนบลำตัว ถอยเท้าขวากลับ ยืนตรงคำนับอีก ๑ ครั้ง ถอยพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

ยืนตรง ค้อมตัวไหว

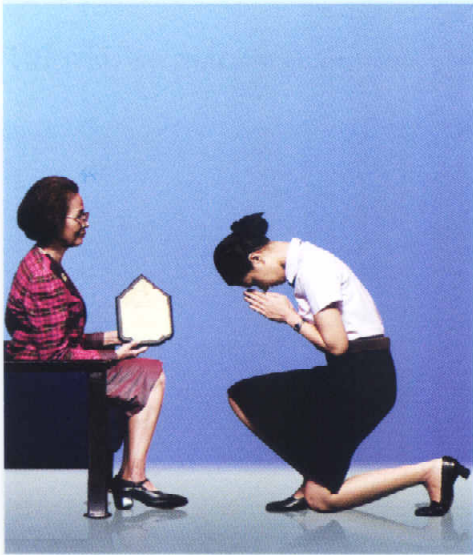
ก้าวเท้าขวา ลงเข่าซ้าย รับสิ่งของ

ถอยเท้าขวา ยืนตรง

หญิง เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ก้าวเท้า
ขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้าย เปิดสันเท้าขวาเล็กน้อยพร้อมกับไหว้ตามระดับ รับสิ่งของด้วย
มือขวา มือซ้ายแนบลำตัว ถอยเท้าขวากลับ ยืนตรง ถอยพอประมาณ จิ้งหั้นหลังกลับ
ถ้าเป็นสิ่งของหนัก ให้รับด้วยมือขวาแล้วใช้มือซ้ายช่วยประคอง

ก้าวเท้าขวา ลงเข่า พร้อมกับไหว้

รับสิ่งของ

ถอยเท้าขวา ลุกขึ้น ยืนตรง

๖) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งกับพื้น

ชายและหญิงปฏิบัติเหมือนกัน ถ้าเป็นผู้ใหญ่ที่มีพระคุณหรืออายุมากให้เดินเข้าเข้าไปใกล้ผู้ใหญ่พอประมาณ นั่งพับเพียบขาขวาทับขาซ้าย กราบผู้ใหญ่ ๑ ครั้ง แล้วรับสิ่งของ วางสิ่งของเฉียงเข้าขวาเล็กน้อย ถ้าผู้ใหญ่สนทนาคด้วย ให้นั่งในลักษณะส้ารวม ก่อนจะลากลับ ให้กราบ ๑ ครั้ง ถือสิ่งของเดินเข้าถอยพอประมาณ ลุกขึ้น ถอยพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

กรณีผู้ส่งสิ่งของอายุไม่มากให้แสดงความเคารพด้วยการไหว้

ตามระดับ

เดินเข้า

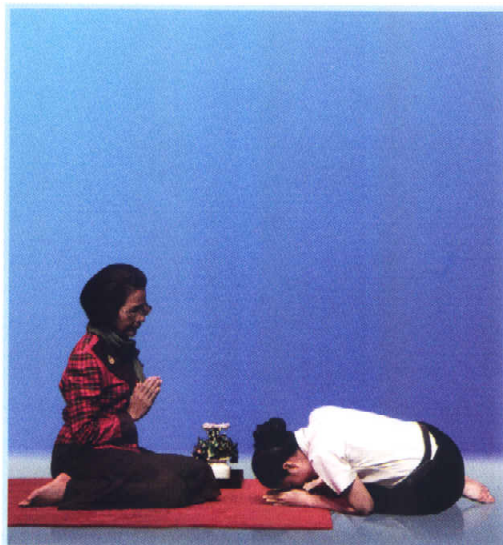
นั่งพับเพียบ กราบ

รับสิ่งของ

วางสิ่งของของเื่องทางขวาเหนือเข้า
นั่งประสานมือ (สนทนา)

กราบลา

๒.๓.๒ การส่งและการรับสิ่งของอย่างไม่เป็นพิธีการ

การส่งและการรับสิ่งของอย่างไม่เป็นพิธีการ หมายถึง การส่งและรับสิ่งของเป็นการส่วนตัว ขณะที่ผู้ใหญ่ยืนหรือนั่งบนเก้าอี้ หรือนั่งบนพื้นในบ้าน ทั้งชายและหญิงควรปฏิบัติด้วยกิริยานอบน้อม ด้วยการทำความเคารพตามระดับ เมื่อจะส่งสิ่งของให้ส่งสิ่งของก่อนแล้วจึงไหว้ และเมื่อจะรับสิ่งของ ไหว้ก่อนแล้วจึงรับ ทั้งนี้พึงปฏิบัติให้เหมาะสมตามกรณี เมื่อจะลากลับให้ไหว้ดีอีกครั้งหนึ่ง

นั่งพับเพียบประสานมือ

ทำความเคารพด้วยการไหว้

ยื่นมือขวารับสิ่งของ

ไหว้ก่อนลากลับ

๓. การยืน

มารยาทในการยืน จัดเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

๓.๑ การยืนเคารพธงชาติ เพลงชาติ และธงชัยเฉลิมพลในที่สาธารณะ

ให้ยืนตรงแสดงความเคารพ โดยหันหน้าไปทางธงชาติ เมื่อเพลงจบให้ค้อมศีรษะคำนับ สำหรับบุคคลทั่วไป เมื่อจะผ่านธงชัยเฉลิมพลให้หยุดและยืนตรงแสดงความเคารพ หรือเมื่อมีการเชิญธงชัยเฉลิมพลผ่านก็ให้ยืนตรงแสดงความเคารพเช่นเดียวกัน

นักเรียนยืนตรงหน้าเสาธง

๓.๒ การยืนถวายความเคารพสมเด็จพระสังฆราช

เมื่อสมเด็จพระสังฆราชเสด็จมาถึงมณฑลพิธี ให้ถวายความเคารพ โดยการยืนประนมมือไหว้ แบบไหว้พระ เมื่อเสด็จผ่านแล้วจึงนั่งลง

๓.๓ การยืนถวายความเคารพพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์

๓.๓.๑ การยืนรับเสด็จฯ นอกพระที่นั่ง อาคาร หรือแนวทงลาดพระบาทที่เสด็จฯ ถ้าเป็นข้าราชการ จัดให้ยืนเรียงแถวตามลำดับยศ ตำแหน่ง เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งกำหนดการเฝ้าฯ เป็นงาน ๆ เช่น แต่งเครื่องแบบเต็มยศ ครึ่งยศ ปกติขาว โดยปฏิบัติตามระเบียบของเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง

ถ้าแต่งเครื่องแบบสวมหมวกทั้งชายและหญิง ให้ยืนถวายความเคารพ ด้วยการทำวันทยหัตถ์ หากไม่สวมหมวก ข้าราชการชายและหญิงที่เป็นทหาร ตำรวจ พลเรือนที่แต่งเครื่องแบบ ให้ถวายคำนับ โดยค้อมศีรษะต่ำพอสมควร กระทำครั้งเดียว แล้วยืนตรง ถ้าเป็นพยาบาลที่สวมหมวก ให้ย่อเข่าที่เรียกกันทั่วไปว่า “ดอนสายบัว”

ประชาชนหรือบุคคลทั่วไปที่มีโอกาสได้เข้าเฝ้าฯ ชายให้ถวายคำนับ หญิงถวายความเคารพ ที่เรียกว่า “ดอนสายบัว” หรือจะยกมือประนม ค้อมศีรษะไหว้แบบไทยก็ได้

ถ้าสวมหมวก ที่มีใช้เครื่องแบบที่ทางราชการกำหนด ให้ถอดหมวก แล้วถวายความเคารพเหมือนผู้ที่ไม่ได้แต่งเครื่องแบบ ยกเว้นผู้ที่โพกผ้า หรือสวมหมวก ตามลัทธิศาสนาของตน

๓.๓.๒ การยืนเฝ้ารับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมวงศานุวงศ์

ให้ยืนถวายความเคารพตามข้อ ๓.๓.๑ แล้วยืนตรงจนกว่าจะเสด็จเลยไป เมื่อประทับพระราชอาสน์ หรือพระเก้าอี้เรียบร้อยแล้ว ถวายความเคารพอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงลงนั่งเก้าอี้ตามลำดับตำแหน่ง

ในกรณีที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจงานพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย หรือพระราชทานพระบรมราชาโชวาท ให้ยืนตรงจนกว่าทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนั้นเสร็จ ประทับพระราชอาสน์ หรือพระเก้าอี้แล้ว จึงถวายความเคารพแล้วนั่งลง

ผู้ที่นั่งเฝ้าฯ อยู่ในพระราชพิธีหรืองานพิธีต่าง ๆ เมื่อมีกิจจำเป็นจะต้องไปจากที่นั้นให้ยืนถวายความเคารพดังกล่าวข้างต้น แล้วจึงออกไป เมื่อกลับมาต้องถวายความเคารพอีกครั้งแล้วจึงนั่งลง

ในการเฝ้าฯ ที่ไม่ได้จัดให้หนึ่งเก้าอี้เฝ้าฯ เช่น งานสโมสรสันนิบาต งานเสด็จออกมหาสมาคม ผู้เฝ้าฯ จะต้องยืนตลอดเวลาจนกว่าจะเสด็จฯ กลับ

๓.๓.๓ การยืนเคารพในพิธีที่มีการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

เพลงสรรเสริญพระบารมี บรรเลงเพื่อถวายความเคารพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชชนนี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร หรือผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้แทนพระองค์

การยืนเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมีในกรณีที่มีได้อยู่ในที่เฝ้าฯ เช่น เมื่อเพลงสรรเสริญพระบารมีบรรเลง เป็นการเปิดงานหรือปิดงาน หรือเมื่อมหรศพเริ่มหรือเลิก ให้ทำความเคารพด้วยการยืนตรง เมื่อเพลงจบให้คำนับ โดยคำนับศีรษะ ทั้งชายและหญิง

๓.๔ การยืนในพิธีต่าง ๆ

๓.๔.๑ การยืนเคารพในพิธีที่มีการบรรเลงเพลงมหาฤกษ์และเพลงมหาชัย

เพลงมหาฤกษ์ ใช้บรรเลงในการเปิดงานที่เป็นพิธีใหญ่ เช่น พิธีเปิดสถานที่ทำการของรัฐบาล พิธีเปิดทางคมนาคมที่สำคัญ ๆ และงานที่เป็นมงคลทั่วไป

เพลงมหาชัย ใช้บรรเลงต้อนรับประธานของงานผู้มีเกียรติสูง นับตั้งแต่สมเด็จพระบรมราชาธิราช สมเด็จพระบรมราชาธิราช พระบรมวงศานุวงศ์ นายกรัฐมนตรี หรือเมื่อผู้เป็นประธานของงานกล่าวคำปราศรัยจบ ก็จะมีบรรเลงเพลงมหาชัยเป็นพิเศษ หรือบรรเลงในงานรับรองบุคคลสำคัญ งานสโมสรสันนิบาต เป็นต้น

เมื่อได้ยินเพลงมหาฤกษ์ หรือมหาชัย ให้ยืนตรงจนกว่าจะจบเพลง ในกรณีที่เป็นพิธีของทางราชการ ผู้ที่เป็นทหารหรือข้าราชการพลเรือนที่อยู่ในเครื่องแบบ ให้ปฏิบัติตามระเบียบของราชการทหาร หรือราชการพลเรือนแล้วแต่กรณี

๓.๔.๒ การยืนเคารพในพิธีฉาบฉวย ให้ยืนตรงแสดงความเคารพ เมื่อมีการเชิญศพผ่าน หรือได้ยินเสียงแตรเดี่ยวเป่าเพลงนอนหรือเมื่อประธานวางเครื่องขมาหรือจุดเพลิงเผาศพ ไม่ว่าจะจะมีเพลงประโคมหรือไม่ก็ตาม

๓.๔.๓ การยืนเมื่อประธานในพิธีเดินผ่าน ให้ทุกคนในที่นั้นยืนตรงแสดงความเคารพประธาน

๓.๔.๔ การยืนฟังโอวาท ให้ยืนตรง ปล่อยมือไว้ข้างลำตัว หันหน้าไปทางผู้ให้โอวาท กรณีที่ถือประกาศนียบัตรหรือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ฯลฯ ถ้าถือมือเดียว ให้ถือด้วยมือขวาแนบไว้กับอก หรือระดับตั้งฉากกับลำตัว แล้วแต่ทางพิธีจะกำหนด ถ้าถือสองมือให้ถือระดับตั้งฉากกับลำตัว

ยืนตรง มือขวาถือเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ยืนตรง มือขวาถือประกาศนียบัตร

๓.๔.๕ การยืนกล่าวคำปฏิญาณ การกล่าวคำปฏิญาณต่อหน้าธงชัยเฉลิมพล ถวายสัตย์ปฏิญาณต่อหน้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ยืนตรง หันหน้าไปทางธงหรือพระองค์ท่าน แล้วกล่าวคำปฏิญาณตามที่กำหนดไว้ในพิธีการ

การกล่าวคำปฏิญาณของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ให้ผู้กล่าวคำปฏิญาณยืนตรง โดยปฏิบัติและกล่าวคำปฏิญาณตามที่กำหนดไว้ในพิธีการ

ยืนตรง รับคำสั่ง

การยืนสนทนากับผู้ใหญ่

๓.๕ การยืนในโอกาสอื่น ๆ

๓.๕.๑ การยืนรับคำสั่ง ให้ยืนตรง หน้าตรง ปล่อยมือไว้ข้างลำตัว และตั้งใจรับฟังคำสั่ง

๓.๕.๒ การยืนให้เกียรติผู้ใหญ่ เมื่อผู้ใหญ่เดินผ่านมาให้ยืนตรงแสดงความเคารพ หากผู้ใหญ่เข้ามาสนทนาด้วย ให้ประสานมืออยู่ต่ำกว่าระดับเอวและค้อมตัวเล็กน้อย

๓.๕.๓ การยืนสนทนากับผู้ใหญ่ ให้ยืนตรง ประสานมือกันอยู่ต่ำกว่าระดับเอว ค้อมตัวเล็กน้อย ไม่ควรยืนชิดหรือห่างผู้ใหญ่จนเกินไป

๓.๕.๔ การยืนคุยกับเพื่อน การยืนพักผ่อน และการยืนดูมหรสพ ให้ยืนในลักษณะสุภาพ ไม่ก่อดูความรำคาญหรือเกะกะกีดขวางผู้อื่น ไม่ยืนพุดข้ามศีรษะหรือยืนบังผู้อื่น

๓.๕.๕ การยืนตามลำดับ ให้ยืนเรียงแถวเป็นระเบียบ ตามลำดับก่อนหลัง และสุภาพ เช่น การยืนขึ้นรถโดยสาร การขึ้นเผาศพ การรดน้ำอวยพรคู่ป่าวสาว การตักอาหารแบบช่วยตัวเอง

๓.๕.๖ การยืนปฏิบัติหน้าที่ ให้ยืนในลักษณะสุภาพ เช่น การยืนประกาศ ยืนบรรยาย ยืนแสดงปาฐกถา

๔. การเดิน

๔.๑ การเดินในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์

๔.๑.๑ การเดินนำเสด็จฯ

๑) เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถหรือพระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จฯ มาถึง ประธานจัดงานหรือเจ้าภาพที่คอยรับเสด็จฯ ถวายความเคารพกราบบังคมทูลถวายรายงาน ในโอกาสนี้จะเบิกผู้ที่เหมาะสมเข้ารับเสด็จฯ ได้ แล้วจึงเดินนำเสด็จฯ ไปยังสถานที่ที่กำหนด โดยปฏิบัติดังนี้

เดินเอียงไปข้างหน้ามีระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวจ (ประสานมือเดินค้อมตัวเล็กน้อย) จะอยู่ด้านใดแล้วแต่สถานที่ที่จะอำนวย แต่โดยปกติผู้นำเสด็จฯ จะอยู่ด้านซ้ายของพระองค์ท่าน ในการเสด็จพระราชดำเนินบนลาดพระบาทผู้นำเสด็จฯ ต้องไม่เดินบนลาดพระบาท

เมื่อถึงที่ประทับผู้นำเสด็จฯ ถวายความเคารพ ถอยหลัง ๓ ก้าว ถวายความเคารพ ก่อนจะนั่งถวายความเคารพอีกครั้งหนึ่ง

๒) ในกรณีที่กำลังนำเสด็จฯ และต้องกราบบังคมทูลถวายคำอธิบายให้ทรงทราบในเรื่องที่เกี่ยวข้องข้อง ให้ปฏิบัติดังนี้

เดินเอียงไปข้างหน้ามีระยะห่างพอสมควร พอที่จะได้ยินพระราชกระแส ในการนี้ผู้นำเสด็จฯ ควรศึกษาเรื่องราวมาล่วงหน้าหรือกราบบังคมทูลเบิกตัวผู้ใดผู้หนึ่งที่มีความรู้ในเรื่องนั้นให้ถวายคำอธิบาย ผู้นำเสด็จฯ จะต้องเดินในลักษณะสำรวจไม่เดินเสมอพระองค์ท่าน

๔.๑.๒ การเดินตามเสด็จฯ ให้เดินเอียงด้านหลังพระองค์ท่าน ในลักษณะสำรวจไม่ทักทายหรือทำความเคารพผู้อื่น ถ้ามีลาดพระบาทผู้ที่เดินตามเสด็จฯ ต้องไม่เดินบนลาดพระบาท

๔.๑.๓ การเดินในบริเวณที่ประทับ ไม่ควรเดินผ่านที่ประทับเว้นแต่มีความจำเป็น ต้องเดินในลักษณะสำรวจ

๑) การเดินผ่านหน้าหรือหลังที่ประทับต้องอยู่ในระยะห่างและให้กระทำในกรณีที่จำเป็นที่สุด โดยถวายความเคารพขณะที่ลุกจากที่นั่งผ่านที่ประทับ และถวายความเคารพอีกครั้งก่อนที่จะนั่ง

๒) การเดินไปทำธุระใด ๆ ในบริเวณที่เฝ้าฯ ขณะประทับอยู่ เช่น ยก หรือเลื่อนสิ่งของ ให้ถวายความเคารพทุกขั้นตอนตามลำดับดังนี้

ก. ลุกจากที่นั่ง

ข. ถึงที่จะทำกิจธุระ

ค. ทำกิจธุระเสร็จแล้วจะกลับที่นั่งเดิม

ง. กลับเข้าที่แล้ว ก่อนนั่งลง

ตามลำดับดังนี้

๓) การเดินขึ้นและลงเมรุเผาศพ ให้ถวายความเคารพทุกขั้นตอน

- ก. ลุกจากที่นั่ง
- ข. ผ่านที่ประทับแล้วขึ้นเมรุ
- ค. ลงจากเมรุถึงพื้น
- ง. ผ่านที่ประทับ
- จ. ก้อนหนึ่ง

หมายเหตุ ทั้ง ๓ กรณีดังกล่าว ให้จัดที่นั่งหันหน้าไปทางที่ประทับ

๔.๒ การเดินในพิธีทางศาสนา

การเดินที่เป็นพิธีทางพุทธศาสนาที่เป็นงานมงคล ได้แก่ การเดินเวียนเทียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา หรือในโอกาสอื่น ๆ เช่น การเดินในงานอุปสมบทแห่งคักกุสิน แห่เทียนพรรษา เพื่อแสดงคารวะต่อปูชนียสถานหรือปูชนียวัตถุ ให้ปฏิบัติดังนี้

๔.๒.๑ เดินเวียนขวา (ระทักษิณ) ๓ รอบ ให้ปูชนียสถาน หรือปูชนียวัตถุอยู่ทางขวามือของผู้เดิน

๔.๒.๒ เดินประนมมือโดยมีดอกไม้ ธูป เทียนและระฆังระวังก้อย่าให้ธูปเทียนที่จุดไฟไปถูกผู้อื่น (กรณีผู้ร่วมขบวนในงานอุปสมบทไม่ต้องประนมมือและไม่ถือดอกไม้ธูป เทียน)

๔.๒.๓ ขณะเดินให้ระลึกถึงพระพุทธรูป พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ

การเดินเวียนเทียน

๔.๓ การเดินในพิธีต่าง ๆ

๔.๓.๑ การเดินตามศพเวียนเมรุ ให้เดินในลักษณะสำรวจม เดินเวียนซ้าย ๓ รอบ โดยให้เมรุอยู่ทางซ้ายมือของผู้เดิน

การเดินตามศพเวียนเมรุ

๔.๓.๒ การเดินขึ้นและลงเมรุในพิธีฌาปนกิจศพ ให้เดินตามลำดับอย่างสุภาพและเป็นระเบียบ

๔.๓.๓ การเดินเข้าและออกระหว่างการประชุม ผู้ที่มีความจำเป็นต้องเดินเข้าหรือออกระหว่างขณะที่มีการประชุม ให้แสดงความเคารพประธานในที่ประชุมทุกครั้งด้วยการไหว้หรือคำนับ เมื่อออกจากที่นั่งและเมื่อกลับเข้าที่นั่ง

๔.๔ การเดินผ่านผู้ใหญ่

๔.๔.๑ ขณะผู้ใหญ่นั่ง ให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควร ในลักษณะสำรวจม ปล่อยมือไว้ข้างลำตัว แล้วค้อมตัวเมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่

๔.๔.๒ ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้ ให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควร ในลักษณะสำรวจม ปล่อยมือไว้ข้างลำตัว แล้วค้อมตัวพร้อมกับย่อเข่าเมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่

๔.๔.๓ ขณะผู้ใหญ่นั่งหรือนอนกับพื้น ให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควร ในลักษณะสำรวจม เมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่ ให้เดินเข้า เมื่อผ่านไปแล้วจึงลุกขึ้นเดิน

การเดินค้อมตัวผ่านขณะผู้ใหญ่ยืน

การเดินย่อเข้าผ่านขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้

๔.๕ การเดินนำหรือเดินตามผู้ใหญ่

๔.๕.๑ การเดินนำ เดินระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวจ ผู้เดินนำจะอยู่ทางซ้ายมือของผู้ใหญ่ หากต้องเดินทางขวามือของผู้ใหญ่ให้ขึ้นอยู่กับสถานที่

๔.๕.๒ การเดินตาม เดินระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวจ ให้เดินเอียงไปทางซ้ายมือของผู้ใหญ่

การเดินนำ

การเดินตาม

๔.๖ การเดินเชิญผ้าบังสุกุล

ผู้เชิญผ้าบังสุกุล นำผ้าบังสุกุลวางบนพาน ไปรอที่เชิงบันไดหน้าเมรุ เมื่อผู้ทอดผ้าบังสุกุล มาถึง ทำความเคารพ โดยการคำนับ แล้วจึงเดินตามทางซ้ายมือของผู้ทอดผ้าบังสุกุล ขึ้นไปที่ที่ตั้งศพ ทำความเคารพ ส่งผ้าบังสุกุล ทำความเคารพ แล้วถอยหลังยืนรอ เมื่อพระภิกษุพิจารณาเสร็จแล้ว ผู้เชิญผ้าบังสุกุล ถือพานเดินตามผู้ทอดผ้าบังสุกุล ถึงเชิงบันไดทำความเคารพอีก ๑ ครั้ง

ผู้ทอดผ้าบังสุกุล เมื่อประกาศเชิญผู้ทอดผ้าบังสุกุล เดินขึ้นเมรุไปยังที่ตั้งศพทำความเคารพ โดยการไหว้หรือคำนับศพ รับผ้าบังสุกุล วางบนผ้าโยงหรือสายโยงแล้วถอยหลังเอียงทางซ้าย เพื่อรอพระภิกษุพิจารณา ผู้ทอดผ้าบังสุกุล ยืนประนมมือเมื่อพระภิกษุพิจารณาเสร็จแล้วเดินลงจากเมรุ กลับไปที่นั่ง

ผู้เชิญผ้าบังสุกุล ถือพานผ้าบังสุกุล
เดินทางซ้ายมือของผู้ทอดผ้าบังสุกุล

ผู้เชิญผ้าบังสุกุล
ถือพานผ้าบังสุกุล คำนับ

ผู้ทอดผ้าบังสุกุล
ทำความเคารพศพ/ไหว้

ผู้ทอดผ้าบังสุกุล วางผ้าบังสุกุล
บนผ้าโยงหรือสายโยง

หมายเหตุ

การเชิญผู้ทอดผ้าบังสุกุล ควรปฏิบัติดังนี้

๑. ควรเชิญจากผู้มีอายุน้อยไปหาผู้มีอายุมาก แล้วเชิญประธานเป็นคนสุดท้าย (ในกรณีที่ผู้ทอดผ้ามียศ ตำแหน่งให้พิจารณาตามความเหมาะสมของเจ้าภาพ)

๒. กรณีพระราชทานเพลิงศพ ให้เชิญผู้ทอดผ้าบังสุกุลตามที่เจ้าภาพจัดลำดับไว้ให้เรียบร้อยก่อน เหลือผ้ามหาบังสุกุลไว้ชุดเดียวสำหรับประธานในพิธี

๓. เมื่อประธานในพิธีทอดผ้าฯ เรียบร้อยแล้ว จึงประกอบพิธีฌาปนกิจศพหรือพิธีพระราชทานเพลิงศพ

๔. ผู้ขึ้นไปทอดผ้าบังสุกุล (กรณีมิใช่ประธาน) ไม่สมควรวางดอกไม้จันทน์ก่อนประธาน

๕. การทอดผ้าบังสุกุลเพื่อให้พระภิกษุพิจารณาง่าย ให้วางผ้าฯ ขวางบนผ้าโยงหรือสายโยง

๕.๗ การเดินโดยทั่วไป การเดินโดยทั่วไปให้เดินด้วยกิริยาที่สุภาพ ไม่กีดขวางหรือก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น หากเดินบนถนนหลวง ให้ปฏิบัติตามกฎจราจร

๕. การนั่ง

มารยาทในการนั่ง จัดเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

๕.๑ การนั่งพับเพียบ คือ การนั่งราบกับพื้น พับขา ให้ขาขวาทับขาซ้าย หรือขาซ้ายทับขาขวา แบ่งออกได้เป็น ๔ แบบ ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ การนั่งพับเพียบธรรมดา คือ การนั่งพับเพียบวางมือไว้บนหน้าขาหรือเอามือเท้าพื้นก็ได้ โดยให้ปลายนิ้วมือเหยียดไปข้างหน้า ถ้านั่งขาขวาทับขาซ้าย ให้ใช้มือซ้ายเท้าพื้น ถ้านั่งขาซ้ายทับขาขวา ให้ใช้มือขวาเท้าพื้นอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วแต่สะดวกและเหมาะสม ลักษณะนี้ใช้ในการนั่งสนทนากับเพื่อนหรือนั่งอยู่ตามลำพัง

๕.๑.๒ การนั่งพับเพียบต่อหน้าผู้ใหญ่ อาจนั่งท่าใดท่าหนึ่ง ตามความเหมาะสม แต่ไม่ควรเท้าแขน สายตาทอดลงเล็กน้อย ไม่จ้องตาผู้ใหญ่จนเสียกิริยา การนั่งลักษณะนี้ใช้ได้ทั้งชายและหญิง คือ

๑) นั่งพับเพียบตัวตรง เก็บปลายเท้าโดยเบนปลายเท้าเข้าหาสะโพก มือทั้งสองข้างประสานกัน วางไว้บนหน้าขา ถ้านั่งพับเพียบขาขวาทับขาซ้าย วางมือที่ประสานบนหน้าขาซ้าย หรือบริเวณหน้าขาจุดใดจุดหนึ่งที่เหมาะสมและสวยงาม

วิธีประสานมือ ให้ปฏิบัติในอาการที่สำรวม อาจใช้อย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้

ก. ใช้มือซ้ายหงาย มือขวาคู้ว่าทับ หรือมือขวาหงายมือซ้ายคู้ว่าทับ

ข. ใช้มือทั้งสองคู้ว่าทับกัน จะเป็นมือใดทับมือใดก็ได้

ค. สอดนิ้วระหว่างช่องนิ้วของแต่ละมือคล้ายการประนมมือ

อย่างหลวม ๆ

ถ้าเป็นการเข้าพบผู้ใหญ่เพื่อนำสิ่งของไปให้ หรือเมื่อสนทนากับผู้ใหญ่แล้วผู้ใหญ่ส่งสิ่งของให้ ควรจะนั่งพับเพียบขาขวาทับขาซ้าย เพื่อสะดวกในการรับสิ่งของจากผู้ใหญ่ เพราะเราจะส่งสิ่งของหรือรับสิ่งของด้วยมือขวา

๒) นั่งพับเพียบค้อมตัวเก็บปลายเท้า วางแขนทั้งสองข้างลงบนหน้าขา ประสานมือ อย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อ ๑)

๕.๑.๓ การนั่งพับเพียบประนมมือ เป็นการนั่งพับเพียบ โดยประนมมือให้ปลายนิ้วมือแนบชิดกัน ปลายนิ้วตั้งขึ้น แขนแนบตัวระดับอก ไม่กางศอก

การนั่งลักษณะนี้ใช้ในโอกาสที่นั่งฟังพระแสดงธรรมเทศนา ฟังพระสวดมนต์ในศาสนาพิธี หรือตนเองสวดมนต์ รับฟังโอวาท หรือรับพรจากผู้ใหญ่ ปฏิบัติได้ทั้งชายและหญิง

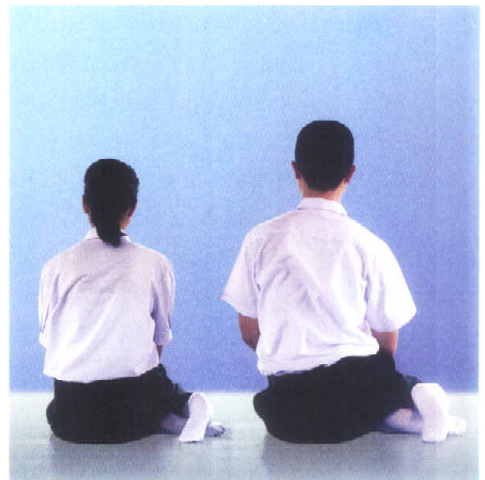
๕.๑.๔ การนั่งพับเพียบในพิธีการให้นั่งพับเพียบในอาการสำรวมตลอดเวลา

หมายเหตุ

ขณะที่นั่งพับเพียบดังกล่าวข้างต้น ไม่ควรพูดคุยหรือส่งเสียงดัง ถ้านั่งนานและประสงค์จะเปลี่ยนท่านั่งให้ใช้มือทั้งสองข้างเท้าพื้น ปลายนิ้วมือเหยียดไปข้างหน้า แล้วเปลี่ยนท่านั่งตามสะดวก

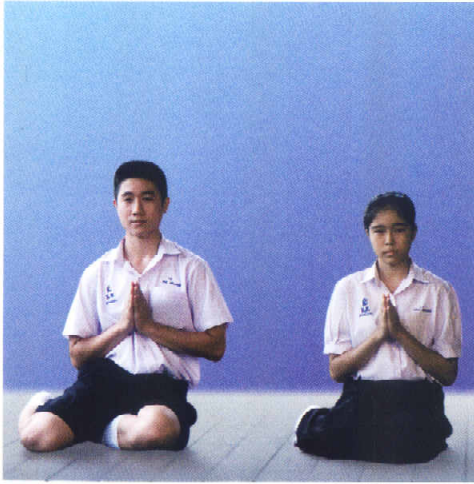

การนั่งพับเพียบ (ด้านหน้า)

การนั่งพับเพียบ (ด้านหลัง)

การนั่งพับเพียบประนมมือ

๕.๒ การนั่งขัดสมาธิ (สะ-หมาด) คือ การนั่งตามสบายอย่างหนึ่ง และการนั่งแบบทำสมาธิ (สะ-มา-ที)

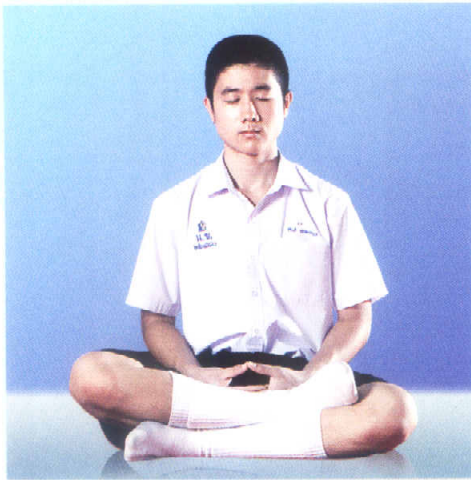
๕.๒.๑ การนั่งขัดสมาธิธรรมดา คือ การนั่งบนพื้นกันแนบพื้นพับขาเข้าหากัน โดยให้ขาข้างหนึ่งซ้อนทับอยู่บนขาอีกข้างหนึ่ง ส้นเท้าทั้งสองข้างจะสัมผัสกับขา เป็นอิริยาบถที่ใช้นั่งตามสบาย

๕.๒.๒ การนั่งขัดสมาธิที่ใช้ในทางศาสนา มี ๒ แบบ คือ การนั่งขัดสมาธิราบและการนั่งขัดสมาธิเพชร

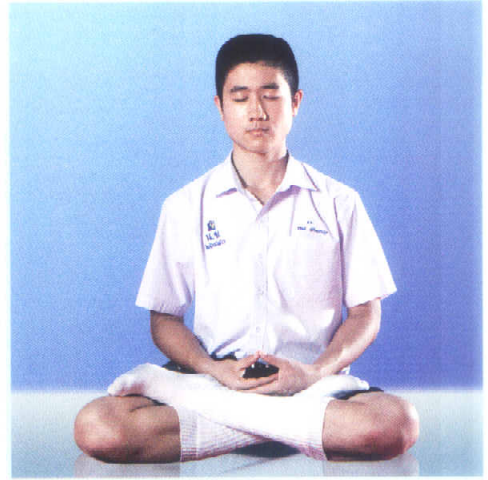
การนั่งขัดสมาธิราบ คือ การนั่งขัดสมาธิสองชั้น โดยเอาขาซ้อนทับกัน เอาขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ให้นิ้วหัวแม่มือจรดกัน ตั้งกายส่วนบนให้ตรง การนั่งขัดสมาธิราบนี้ ใช้เน้นในการเจริญภาวนาทำจิตใจให้สงบ

การนั่งขัดสมาธิเพชร คือ การนั่งบนพื้น กันแนบพื้นพับขาเข้าหากัน เอาฝ่าเท้าทั้งสองขัดหรือไขว้ขึ้นวางบนหน้าขา ทำนั่งขัดสมาธิแบบนี้ต้องใช้การฝึกหัดให้เกิดความชำนาญ โดยการหัดนั่งขัดสมาธิราบหรือขัดสมาธิสองชั้นได้ชำนาญแล้ว

วิธีฝึกหัด ให้นั่งลงบนพื้น ปล่อยให้ขาพับก้อยู่ตรงหน้าแล้วจึงค่อยดึงขาข้างอุมุฉากกับร่างกาย ใช้ส้นเท้าซ้ายพักอยู่บนพื้น แล้วจับเท้าขวาชี้ขึ้นวางบนต้นขาซ้าย ให้ส้นเท้าขวาชิดกับหน้าขา อย่าให้เท้าขวาเป็นที่ทรมานหรืออึดอัด ขยับเข้าซ้ายทิ้งออยู่ให้เข้ามาชิดตัว ยกข้อเท้าซ้ายขึ้น แล้ววางหลังมือซ้ายลงบนต้นขาขวา ให้ส้นเท้าจรดกับหน้าขาขวา นั่งขัดสมาธิแบบนี้เรียกว่า “ขัดสมาธิเพชร” หรือเรียกว่า “นั่งท่าดอกบัว” (บัทมาสนะ) ใช้เน้นบริกรรมภาวนาหรือปฏิบัติตามทำโยคะ

การนั่งขัดสมาธิราบ

การนั่งขัดสมาธิเพชร

๕.๓ การนั่งหมอบ เป็นการนั่งพับเพียบเก็บปลายเท้า หมอบลงไปให้ศอกทั้งสองข้างลงถึงพื้น คร่อมเข่าที่ยืนล้ำมาข้างหน้า ประสานมือกันไม่กั้นหน้าสายตาทอดลงต่ำ การนั่งลักษณะนี้ปฏิบัติได้ทั้งชายและหญิงเมื่อเข้าเฝ้าฯ หรืออรุณเสด็จฯ

๕.๔ การนั่งคุกเข่า คือ การนั่งย่อเข่าลงให้ติดพื้นมี ๔ แบบ ดังนี้ คือ

๕.๔.๑ การนั่งคุกเข่าปลายเท้าตั้ง นั่งตัวตรง ปลายเท้าตั้ง นั่งลงบนสันเท้ามือทั้งสองข้างคว่ำเหนือเข่าทั้งสองข้าง (แบบเทพบุตร) การนั่งลักษณะนี้ใช้นั่งเมื่อชายจะกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์หรือใช้นั่งในท่าถวายบังคมทั้งชายและหญิง

๕.๔.๒ การนั่งคุกเข่าปลายเท้าราบ นั่งตัวตรง ปลายเท้าราบ นั่งลงบนฝ่าเท้า มือทั้งสองข้างวางคว่ำเหนือเข่าทั้งสองข้าง (แบบท่าเทพธิดา) การนั่งลักษณะนี้ใช้นั่งเมื่อหญิงจะกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์

๕.๔.๓ การนั่งคุกเข่าประนมมือ เป็นการนั่งคุกเข่าแบบเทพบุตร หรือนั่งคุกเข่าแบบเทพธิดา ประนมมือ ไม่ทางศอก การนั่งลักษณะนี้ใช้เมื่อจะกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ของชายและหญิง การนั่งคุกเข่าประนมมืออีกวิธีหนึ่งเมื่อทั้งชายและหญิงจะถวายบังคมเป็นการนั่งคุกเข่าแบบเทพบุตร โดยประนมมือเหนืออกไม่ทางศอก

๕.๔.๔ การนั่งคุกเข่าถวายราชสดุดีของลูกเสือ เป็นการนั่งคุกเข่าตามแบบลูกเสือที่ปฏิบัติอยู่ เมื่อประธานมีคำสั่งให้ถวายราชสดุดี ให้ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ครึ่งก้าว คุกเข่าลงตั้งเข่าซ้ายนั่งลงบนสันเท้าขวา มือขวาแบคว่ำลงบนเข่าขวา แขนซ้ายวางพาดบนเข่าซ้าย เมื่อร้องเพลงราชสดุดีให้ก้มหน้าเล็กน้อยและให้เงยหน้าขึ้นตามเดิมเมื่อเพลงจบ (ถ้าถือหมวกอยู่ด้วยให้ปฏิบัติตามคู่มือระเบียบแถวของสำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ)

๕.๕ การนั่งเก้าอี้

๕.๕.๑ การนั่งเก้าอี้โดยทั่วไป เป็นการนั่งตามสบาย ถ้าเป็นเก้าอี้ที่มีเท้าแขนจะเอาแขนวางพาดก็ได้ ไม่ควรนั่งโยกเก้าอี้

๕.๕.๒ การนั่งเก้าอี้ต่อหน้าผู้ใหญ่ เป็นการนั่งโดยสำรวม ไม่ไขว่ห้าง ไม่ก้มหน้า นั่งท่าใดท่าหนึ่งต่อไปนี้

๑) นั่งเก้าอี้ตัวตรง มือทั้งสองข้างประสานกันวางบนหน้าขา

ชาย เข้าห่างกันเล็กน้อย สันเท้าชิด ปลายเท้าแยกเล็กน้อย

หญิง ก่อนนั่ง ใช้มือจัดกระโปรงจากด้านหลังเพื่อให้เห็นได้

เรียบร้อย เข้าและปลายเท้าชิดกัน หรือปลายเท้าเหลื่อมกันเล็กน้อย

๒) นั่งเก้าอี้ค่อมตัว ใช้แขนท่อนล่างทั้งสองข้างวางบนหน้าขาทั้งสองประสานมือ

๕.๕.๓ การนั่งเก้าอี้ประนมมือ เป็นการนั่งตัวตรง หลังพิงพนักเก้าอี้ นั่งในลักษณะสำรวม ไม่ไขว่ห้าง ประนมมือระดับอกไม่กางศอก การนั่งลักษณะนี้ปฏิบัติได้ทั้งชายและหญิง เช่น นั่งฟังพระแสดงธรรมเทศนา หรือฟังพระสวดมนต์ในศาสนพิธี

ในกรณีที่มีการถวายอดิเรก หรือถวายพระพรลา ผู้อยู่ในที่เฝ้าไม่ต้องประนมมือ เพราะเป็นการถวายพระพรเฉพาะพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

๕.๕.๔ การนั่งเก้าอี้ในพิธีการ เป็นการนั่งตัวตรงด้วยอาการสำรวม ไม่ไขว่ห้างไม่กระดิกเท้า ไม่สับหูและไม่คุ้ยกัน เช่น นั่งในงานพระราชพิธี รัฐพิธี นั่งในที่ประชุม

การนั่งเก้าอี้ ต่อหน้าผู้ใหญ่

การนั่งเก้าอี้ ในพิธีการ

๕.๖ การนั่งเล่นหรือนั่งพักผ่อน เป็นการนั่งในอิริยาบถตามสบาย จะนั่งในลักษณะใดก็ได้ตามความพอใจ แต่เมื่อผู้ใหญ่ผ่านเข้ามาในที่นั้น ควรนั่งสำรวจ ไม่ไขว่ห้างไม่กระดิกเท้า หรือเหยียดเท้าไปทางผู้ใหญ่

๖. การนอน มารยาทในการนอน จัดเป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้

๖.๑ การนอนในที่เฉพาะส่วนตัว

๖.๒ การนอนเมื่อไปพักบ้านผู้อื่น

๖.๓ การนอนในยานพาหนะขณะเดินทาง

๖.๔ การนอนเมื่อไปพักแรม

๖.๔.๑ กรณีพักแรมเป็นหมู่คณะ

๖.๔.๑ กรณีพักในโรงแรม

การนอนแต่ละลักษณะมีส่วนที่แตกต่างกันไปบ้างดังนี้

๖.๑ การนอนในที่เฉพาะส่วนตัว

เมื่อนอนในที่เฉพาะส่วนตัว จะนอนอย่างไรก็ได้ตามความพอใจ แต่ควรคำนึงถึงมารยาทและเรื่องต่าง ๆ เช่น

๖.๑.๑ ใช้เสื่อผ้าหรือชุดนอนที่สวมสบาย

๖.๑.๒ ก่อนนอนควรไหว้พระสวดมนต์ หรือแผ่เมตตา เพื่อให้นอนหลับอย่างมีสติและมีความสุข ไม่ควรนอนเหยียดเท้าไปทางพระพุทธรูปหรือสิ่งที่พึงเคารพบูชา

๖.๑.๓ นอนในท่าที่ถูกสุขลักษณะ เช่น นอนตะแคงขวาซ้อนเท้าให้เหลื่อมกันเล็กน้อย เหยียดแขนและขาตามสบาย การนอนท่านี้ช่วยมิให้นอนทับหัวใจ

๖.๒ การนอนเมื่อไปพักบ้านผู้อื่น

ถ้าไม่มีความจำเป็นไม่ควรไปค้างบ้านผู้อื่น หากกรณีมีความจำเป็นต้องไปพักบ้านผู้อื่น ควรปฏิบัติเช่นเดียวกับการนอนในที่เฉพาะส่วนตัว แต่ควรเน้นเป็นพิเศษในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

๖.๒.๑ ควรมีความเกรงใจเจ้าของบ้าน ไม่ถือแต่ประโยชน์ส่วนตัว ไม่เรียกร้องขอความสะดวกสบายจากเจ้าของบ้านจนเกินควร และไม่กระทำการอันเป็นการรบกวน หรือก่อความรำคาญให้แก่กันและกัน เช่น ไม่เข้าบ้าน หรือกลับตึก ไม่ใช่ห้องน้ำ ห้องส้วมนานเกินไป ไม่ทำเสียงดังเป็นที่น่ารำคาญ ไม่ชวนคุยโดยไม่คำนึงว่าอีกฝ่ายหนึ่งต้องการพักผ่อน ฯลฯ

๖.๒.๒ ควรขออนุญาตเจ้าของบ้านก่อนที่จะใช้สิ่งของภายในบ้าน

๖.๒.๓ ควรช่วยรักษาความสะอาดและเก็บสิ่งของที่นำมาใช้เข้าที่ให้เรียบร้อย

๖.๓ การนอนในยานพาหนะขณะเดินทาง

ผู้ที่เดินทางระยะไกล และต้องค้างคืนในยานพาหนะ เช่น รถโดยสาร รถไฟ เรือ เครื่องบิน ฯลฯ จำเป็นต้องคำนึงถึงมารยาทที่พึงปฏิบัติบางประการ เช่น

๖.๓.๑ แต่งกายสุภาพเหมาะสมกับการเดินทาง ไม่ปล่อยตัวตามสบาย อย่างไม่เคยปฏิบัติเมื่ออยู่ในบ้านของตน

๖.๓.๒ ไม่ก่อความรำคาญ เช่น สูบบุหรี่ ส่งเสียงดัง หรือชวนพูดคุย โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะ แก่ผู้ร่วมเดินทาง

๖.๓.๓ ไม่ใช้ที่นั่งหรือที่นอนเกินสิทธิของตน

๖.๓.๔ หากประสงค์จะให้พนักงานบริการสิ่งใดเป็นพิเศษควรขอร้องอย่างสุภาพ

๖.๓.๕ ในกรณีเดินทางโดยยานพาหนะ ซึ่งสามารถปรับที่นั่งให้เอนนอนได้ ควรปรับเอน โดยไม่เป็นการรบกวนผู้ที่นั่งข้าง ๆ และข้างหลัง

๖.๓.๖ ในกรณีที่ค้างคืนในรถไฟ ซึ่งจัดให้มีที่นอนในรถ ควรปฏิบัติเป็นพิเศษในเรื่องต่อไปนี้

๑) ไม่ควรเรียกร้องให้พนักงานบริการตนเป็นพิเศษ

๒) ผู้ที่ขึ้นไปนอนชั้นบน ควรกล่าวคำขอร้องด้วยมารยาทอันดี ไม่ก่อความรำคาญให้แก่ผู้นอนชั้นล่าง และถ้าไม่มีกิจจำเป็น ไม่ควรขึ้นลงบ่อยครั้ง

๓) ปิดม่านให้มิดชิดแม้จะมีม่านบังที่นอนไว้ก็ควรนอนอย่างสงบ

เรียบร้อย

๖.๔ การนอนเมื่อไปพักแรม

๖.๔.๑ การพักเป็นหมู่คณะ กรณีที่ไปพักแรมเป็นหมู่คณะ ที่พักอาจเป็นห้องโถงที่จัดไว้สำหรับคนจำนวนมาก ผู้พักอาศัย ควรคำนึงถึงมารยาทที่พึงปฏิบัติระหว่างกันให้มากขึ้น เช่น

๑) ปฏิบัติตามระเบียบของสถานที่อย่างเคร่งครัด

๒) ไม่แสวงหาความสะดวกสบายส่วนตัว จนลืมนึกถึงผู้อื่น

๓) ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่ผู้อื่น เพื่อเป็นการแสดง

น้ำใจต่อกัน

๔) ไม่ควรส่งเสียงหรือเดินเสียงดัง

๕) เมื่อมีผู้เจ็บป่วยต้องการความช่วยเหลือ ควรรีบช่วยด้วยความเต็มใจ เช่น แจ้งผู้ดูแลที่พัก เพื่อให้ช่วยเหลือได้ทันที่

๖) แสดงความขอบคุณผู้ให้ที่พัก ก่อนอำลาจากกันด้วยอัธยาศัย

ไมตรีอันดี

๖.๔.๒ การเข้าพักในโรงแรม กรณีพักกับบุคคลอื่น

๑) ปฏิบัติตามระเบียบของโรงแรมอย่างเคร่งครัด

๒) ควรแต่งกายอย่างเหมาะสม

๓) ควรทำความรู้จักและแสดงน้ำใจต่อเพื่อนร่วมห้อง

๔) ควรรักษาความสะอาดห้องน้ำและอุปกรณ์ ภายในห้องน้ำ

หลังจากใช้แล้ว

๕) ควรให้ความเกรงใจเพื่อนร่วมห้อง เช่น การใช้โทรศัพท์ การดูโทรทัศน์ การสูบบุหรี่ การกลับห้องพักผ่อนเกินไป

ภาคผนวก

ระเบียบปฏิบัติกรเวียนเทียน

การเวียนเทียนในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมิบูชาและวันอาสาฬหบูชา มีระเบียบปฏิบัติดังนี้

๑. เมื่อถึงกำหนดวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมิบูชา และวันอาสาฬหบูชา ให้ทางวัดประกาศให้พุทธบริษัททราบทั่วกัน ทั้งชาววัดและชาวบ้าน และบอกกำหนดเวลาประกอบพิธีด้วยว่าจะประกอบเวลาไหน จะเป็นตอนบ่ายหรือค่ำก็ได้ แล้วแต่สะดวก

๒. เมื่อถึงเวลากำหนด ทางวัดตีระฆังสัญญาณให้พุทธบริษัท ทั้งภิกษุ สามเณร อุบาสกและอุบาสิกา ประชุมพร้อมกันที่หน้าพระอุโบสถหรือลานพระเจดีย์ อันเป็นหลักของวัดนั้น ๆ ภิกษุอยู่แถวหน้า ถัดไปสามเณร ท้ายสุดอุบาสก อุบาสิกา จะจัดให้ชายอยู่กลุ่มชาย หรือหญิงอยู่กลุ่มหญิงหรือปล่อยให้คลงกันตามอัธยาศัยก็แล้วแต่จะกำหนด ทุกคนถือดอกไม้ รูป เทียนตามแต่จะหาได้ และศรัทธาของตน ควรกะขนาดของเทียนให้จุดเดินได้จนครบ ๓ รอบสถานที่ที่เดิน ไม่หมดเสียในระหว่างเดิน

๓. เมื่อพร้อมกันแล้วประธานสงฆ์จุดเทียนและรูป ทุกคนจุดของตนตามเสร็จแล้วถือดอกไม้ รูป เทียน ที่จุดแล้วประนมมือหันหน้าเข้าหาปูชนียสถานที่จะเวียนนั้น แล้วกล่าวคำบูชาตามแบบที่กำหนดไว้ตามประธานสงฆ์จนจบ

๔. ประธานสงฆ์ประนมมือ ถีดอกไม้ รูป เทียน เดินนำหน้าแถวไปทางขวามือของสถานที่ที่เวียนเทียน คือ เดินเวียนไปทางที่มือขวาของตน หันเข้าหาสถานที่ที่เวียนนั้นจนครบ ๓ รอบ

การเดินเวียนขวาเพื่อเป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงตามธรรมเนียมอันเดียวในสมัยพุทธกาล แต่ละรอบให้ระลึกถึงพระพุทธรูป พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ

๕. เมื่อครบ ๓ รอบแล้ว นำดอกไม้ รูป เทียนไปปักบูชาตามที่ตั้งเรียบร้อยแล้วที่ทางวัดกำหนด เริ่มทำวัตรเย็น และสวดมนต์ทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์อย่างพิธีกรรมวันธรรมสวนะธรรมดา เสร็จแล้ว มีเทศน์พิเศษแสดงเรื่องพระพุทธรูปประวัติ และเรื่องเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา ดังกล่าวข้างต้น ๑ กัณฑ์ เป็นอันเสร็จพิธี

- หมายเหตุ** - ควรแต่งกายให้สุภาพเพื่อเป็นพุทธบูชา
- ลำดับพิธีกรรมปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

การเวียนเทียน

แนวทางการปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชน

การเวียนเทียน เป็นการบูชาพระรัตนตรัยด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา ซึ่งพุทธศาสนิกชนจะปฏิบัติในวันสำคัญทางศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา และวันอาสาฬหบูชา

การเวียนเทียน เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญ พุทธศาสนิกชน ควรปฏิบัติด้วยความสำรวมเพื่อสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้พบเห็น ทั้งชาวไทยที่นับถือศาสนาอื่น และชาวต่างประเทศ กระทรวงวัฒนธรรม จึงขอเชิญชวนพุทธศาสนิกชนปฏิบัติ ดังนี้

การเตรียมตัวก่อนเวียนเทียน

๑. อาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาด ทำจิตใจให้เบิกบาน
๒. แต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับสถานที่
๓. เตรียมเครื่องบูชาให้พร้อม เช่น ดอกไม้ ธูป เทียน
๔. ควรเดินทางมาถึงวัด หรือสถานที่ประกอบพิธีเวียนเทียน ก่อนเวลาเริ่มเดินเวียนเทียน

๕. เมื่อเดินทางถึงวัด ควรเข้าไปบูชาพระรัตนตรัยเพื่อร่วมศาสนพิธีตามลำดับขั้นตอนที่เหมาะสมเป็นอันดับแรกจากนั้นจึงออกมาเตรียมตัวด้านหน้าพระอุโบสถหรือสถานที่ประกอบพิธีเวียนเทียน

การปฏิบัติตนขณะเวียนเทียน

๑. เมื่อเริ่มเวียนเทียน ต้องสำรวมทั้งกาย วาจา ใจ ให้สงบเรียบร้อย
๒. ควรรักษาระยะการเดิน ให้ห่างจากคนข้างหน้าพอสมควร เพื่อไม่ให้รูป เทียนโดนผู้อื่น เพราะจะทำให้เสื้อผ้าผู้อื่นเสียหายหรือทำให้บาดเจ็บได้
๓. ควรเดินเวียนเทียนอย่างเป็นระเบียบ ไม่เร็ว หรือช้าเกินไป หรือเดินแข่งกัน
๔. เจริญภาวนาระลึกถึงพระพุทธรูปในรอบแรก
๕. ไม่หยอกล้อหรือพูดคุยกันในขณะที่เวียนเทียน เพราะเป็นการไม่เคารพต่อพระรัตนตรัยและสถานที่ตลอดจนทำให้ผู้อื่นเกิดความรำคาญหรืออาจเกิดอุบัติเหตุได้
๖. เมื่อเวียนเทียนครบ ๓ รอบ ให้นำดอกไม้ ธูป เทียนไปวางและปักบูชาในที่ที่จัดเตรียมไว้

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่อง ให้ถือวันพระราชสมภพเป็นวันเฉลิมฉลองของชาติไทย

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นว่า ตามที่ได้กำหนดให้มีการเฉลิมฉลองวันชาติไทย ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน นั้นได้ปรากฏในภายหลังว่า มีข้อที่ไม่เหมาะสมหลายประการ ในด้านประชาชนและหนังสือพิมพ์ก็ได้เสนอแนะให้พิจารณาในเรื่องนี้หลายครั้งหลายคราว คณะรัฐมนตรีจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณา โดยมีพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน

คณะกรรมการนี้ได้พิจารณาแล้วเสนอความเห็นว่าเป็นประเทศต่าง ๆ ได้เลือกถือวันใดวันหนึ่ง ที่มีความสำคัญเกี่ยวกับชนในชาติต่าง ๆ กัน โดยถือเอาวันประกาศเอกราช วันอิสราเอล วันตั้งถิ่นฐาน วันสาธารณรัฐ วันสถาปนาพระราชวงศ์บ้าง ซึ่งไม่เหมือนกัน แต่ประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ โดยทั่วไปนั้น ได้ถือเอาวันพระราชสมภพ ของพระมหากษัตริย์เป็นวันเฉลิมฉลองของชาติ เช่น ประเทศอังกฤษ เนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก สวีเดน ญี่ปุ่น ฯลฯ เป็นต้น แม้ประเทศไทยเราเองก็ได้ถือเอาวันพระราชสมภพ เป็นวันเฉลิมฉลองของชาติไทยมาแล้วเพ็งจะมากำหนดเอาวันที่ ๒๔ มิถุนายน เป็นวันชาติเพิ่มขึ้นอีกวันหนึ่งในระยะหลังนี้เอง

คณะกรรมการฯ จึงมีความเห็นว่าเป็นไปเป็นไปตามชนบประเพณีของประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและเป็นการสมควรสมควรสมควรสมควร รวมจิตใจของบุคคลในชาติ โดยทั่วกัน จึงสมควรจะถือเอาวันพระราชสมภพของพระมหากษัตริย์เป็นวันเฉลิมฉลองของชาติไทยต่อไป โดยยกเลิกวันชาติ ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน เสีย

คณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบด้วย จึงได้ลงมติให้ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๔๘๑ เรื่อง วันชาตินั้นเสีย และให้ถือเอาวันพระราชสมภพของพระมหากษัตริย์ เป็นวันเฉลิมฉลองของชาติไทยด้วยต่อไป ตั้งแต่บัดนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๐๓

จอมพล ส. ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี

ที่ ศธ ๑๓๐๓/๕๕๔๑

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาธรรมแห่งชาติ
สนามกีฬาแห่งชาติ ปทุมวัน กทม. ๑๐๕๐๐

๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอดำเนินการหรือเรื่องการแสดงความเคารพ ณ ที่บูชา

เรียน เลขาธิการพระราชวัง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารเรื่อง มารยาทไทยเกี่ยวกับการเคารพ ณ ที่บูชา

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาธรรมแห่งชาติ กำลังรวบรวมแบบอย่างปฏิบัติทางวัฒนธรรมและเรียบเรียงเอกสารเรื่อง มารยาทไทย เพื่อพิจารณากำหนดให้เป็นแนวทางปฏิบัติแบบเดียวกัน

ในการนี้มีปัญหาสำคัญอยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งคณะกรรมการผู้ยกร่างเสนอว่า ในกรณีตั้งที่บูชามีพระพุทธรูป ธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ประดิษฐานอยู่ด้วยกัน เมื่อประธานกราบพระพุทธรูปแล้วดอยออกมาค้อมศีรษะค่านับครั้งเดียวตรงกลาง คือ ตรงพระพุทธรูป ได้ชื่อว่า เคารพทั้งธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ในขณะเดียวกัน ดังนี้จะเป็นการสมควรหรือไม่

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาธรรมแห่งชาติ จึงขอเรียนหารือมาเพื่อโปรดพิจารณาและแจ้งข้อวินิจฉัยให้ทราบด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวปฏิบัติแบบเดียวกันสืบไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายเรือง เจริญชัย)

เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาธรรมแห่งชาติ

กองส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม

โทร. ๒๑๔๐๐๗๙

ที่ พว. ๐๐๑/๓๗๓๕

สำนักพระราชวัง

พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๑๗ สิงหาคม ๒๕๓๑

เรื่อง ขอรื้อหรือเรื่องการแสดงความเคารพ ณ ที่บูชา

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

อ้างถึง หนังสือที่ ศธ ๑๓๐๓/๕๕๔๑ ลงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๓๑

ตามหนังสือที่อ้างถึง ส่งเอกสารเรื่องมารยาทไทยเกี่ยวกับการเคารพ ณ ที่บูชา
ไปเพื่อขอให้พิจารณาความเหมาะสม ดังความละเอียดแจ้งอยู่แล้ว นั้น

สำนักพระราชวังได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการแสดงความเคารพตามที่ระบุในเอกสาร
ดังกล่าวเป็นการถูกต้องแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(นายแก้วขวัญ วัชโรทัย)

เลขาธิการพระราชวัง

สำนักงานเลขาธิการพระราชวัง

โทร. ๒๒๔๓๒๗๓

คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ที่ ๖๓๕ /๒๕๔๙

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานด้านมารยาทไทย

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มีภารกิจสำคัญในการธำรงรักษาวัฒนธรรมของชาติอย่างหนึ่ง ได้แก่ การธำรงรักษาวรรณกรรมด้านมารยาทไทย อันเป็นรูปแบบปฏิบัติของคนไทยให้คงอยู่คู่ชาติไทย โดยกิจกรรมส่วนหนึ่งประกอบด้วย การให้คำนิยาม ความหมาย ขอบข่ายมารยาทไทย การจัดลำดับความสำคัญและทบทวนปรับปรุงรายละเอียด ทำการปฏิบัติมารยาทไทยให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยและกาลเทศะมากยิ่งขึ้น เพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะต่อไป

เพื่อให้การดำเนินงานด้านมารยาทไทยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงได้แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิด้านมารยาทไทยเป็นกรรมการดำเนินงานด้านมารยาทไทย โดยมีหน้าที่กำหนดคำนิยาม ความหมาย ขอบข่ายมารยาทไทย จัดลำดับความสำคัญ และทบทวนปรับปรุงรายละเอียด ทำการปฏิบัติมารยาทไทย รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

๑. เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	ที่ปรึกษา
๒. นายพนอม แก้วกำเนิด	ประธานกรรมการ
๓. นายวิทย์ วัฒนสินเงิน	กรรมการ
๔. นางเรณู โกศินานนท์	กรรมการ
๕. รองศาสตราจารย์ลาวีเนย์ ผลสมภาพ	กรรมการ
๖. นายสุจริต บัวพิมพ์	กรรมการ
๗. นางพจนีย์ เพ็งเปลี่ยน	กรรมการ
๘. นางสุมาลี ชองเจริญ	กรรมการ
๙. นางพิมพ์พร ชัยจิตรสกุล	กรรมการ

๑๐. นางสาวเฉลิมลักษณ์ เอกมณี	กรรมการ
๑๑. นางสาวจุฑามาศ ไหญ่คุ้ม	กรรมการ
๑๒. นายชวลิต ศิริวิกรมย์	กรรมการ
๑๓. นายวินัย วรวัตร์	กรรมการ
๑๔. นางอรพินท์ บุรีรักษ์	กรรมการ
๑๕. นางไพรงาม บุรณเหตุ	กรรมการ
๑๖. นายมณฑล ยิ่งยวด	กรรมการ
๑๗. นางสุนันทา มิตรวงาม	กรรมการและเลขานุการ
๑๘. นางวิภา ปานประชา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๙. นางสุกัญญา เย็นสุข	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. นางสมฤดี ไชยสุกุมาร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑. นางพรนิภา บัวพิมพ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๒. นางวนิดา กุดสระ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๙

(นางปราศนา พงษ์ทัตศิริกุล)

เลขาธิการคณะกรรมกรรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

คณะจัดทำ

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์อภินันท์	โปษยานนท์	อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม
นายสมชาย	มีชูพร	รองอธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม
นายมนัส	ทาร์ตหัวใจ	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม

ผู้ดำเนินงานหลัก

นางอรุณี	คงเสรี
นางสาวสุมาลี	เจียมจิ่งหรีด

ผู้ร่วมดำเนินงาน

นางปิยะนุช	วิวัฒน์วีโนปกรณ์
นางสาวอัญชลี	โตสกุล
นางสลักจิตร์	ศรีชัย
นางสาววรุณี	วิเศษหอม

สนับสนุนข้อมูล

นางสุนันทา	มิตรงาม
นายวินัย	วรวัตร์
นางวิภา	ปานประชา
นางสุกัญญา	เย็นสุข
นางสาวกิตติพร	ใจบุญ
นางสาวเบ็ญจรงค์	มาประณีต
นางพรนิภา	บัวพิมพ์
นางวนิดา	กุดสระ

ออกแบบปก

นางสาวสุมาลี	เจียมจิ่งหรีด
--------------	---------------

ขอขอบคุณ

คณะครูและนักเรียนโรงเรียนแพดัมศึกษา

คณะครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมวัดหนองแขม

คณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดหัวกระวี

คณะอาจารย์และนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

วัดราชมูร์บำรุง

วัดหนองแขม

เด็กชายศรวิษฐ์   พิเศษฐการ

เด็กหญิงธัญญา   เจริญสุข

เด็กหญิงปญญา   มโนมัยพิบูลย์

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม
กระทรวงวัฒนธรรม